

Arkkitehtuurikasvatus suomalaisessa lastenkirjallisuudessa

Taiteen Kandidaatin tutkielma 2015

Tekijä: Kaisa Sjövall

Opponentit: Enna Juvonen ja Venla Heiskanen

Ohjaaja: Riikka Haapalainen

Taiteen laitos / kuvataidekasvatus

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Tekijä Kaisa Sjövall

Työn nimi Arkkitehtuurikasvatus suomalaisessa lastenkirjallisuudessa

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Kuvataidekasvatus

Vuosi 2015

Sivumäärä Kirjoita tekstiä
napsauttamalla tätä.

Kieli suomi

Tiivistelmä

Tutkielmassani kartoitan sitä, miten suomalaisissa lasten kuvakirjoissa, faktioissa, lasten tietokirjoissa ja monimuotoisissa lastenkirjoissa on käsitelty arkkitehtuuria ja arkkitehtuurikasvatuksen teemoja. Kuinka yleinen teema arkkitehtuuri on lapsille suunnatussa kirjallisuudessa? Mitä lasten ajatellaan oppivan niistä? Tarkastelen lähemmin kymmentä lastenkirjaa, joissa analysoin niiden rakennetta, sisältöä, tyyliä, tarkoitusta, piilomerkitä, tekstin ja kuvan suhdetta, kohdeyleisöä ja oppimiskäsityksiä. Huomion kohteena on erityisesti arkkitehtuurikasvatuksen keskeisten käsitteiden, kuten tilan, paikan, massan, muodon, paikan hengen, mittasuhteiden, rakenteiden, ajan, liikkeen, pintojen, materiaalien, värien, valon ja varjon käsittely kirjoissa. Halusin löytää kirjan, jossa olisi tehty arkkitehtuuria lapsille ymmärrettäväksi näiden käsitteiden kautta.

Etsin kirjoja tiedonkeruun menetelmällä, ja rajasin esiteltävät kirjat sillä perusteella, että ne antaisivat mahdollisimman kattavan ja totuudenmukaisen kokonaiskuvan arkkitehtuuriaiheisten suomalaisten lastenkirjojen kentästä. Liitteisiin keräsin esittelyjen ulkopuolelle jäänyttä kirjallisuutta, kyselyn tuloksena kertynyttä muuta arkkitehtuurikasvatuksellista materiaalia, sekä taulukkoon silmäiltävän koosteen esiteltujen kirjojen ominaisuuksista. Tarkastelin kirjoja lähiluvun ja diskurssianalyysin kontekstissa. Pohdinnan yhteenvedossa totean mm., että aihepiiriin kirjoja on vähän saatavilla. Jatkotutkimuksena esitän olemuksen arkkitehtuuria käsittelevän lastenkirjan tekemistä.

Tuloksissa pohdin seuraavien kirjojen arkkitehtuurisisältöä: Kunnas, Mauri 1996. *Mauri Kunnaksen Koiramäki / ...apuna* Tarja Kunnas. Helsinki: Otava. Havukainen, Aino – Toivonen, Sami 2012. *Tatu ja Patu Helsingissä*. Helsinki: Otava. Vainio, Pirkko 1997. *Ihmetomi*. Helsinki: Lasten keskus. Hämäläinen, Karo – Savolainen, Salla 2011. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Mikkanen, Raili – Valojärvi, Laura 2011. *Suomen lasten linnakirja*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy. Larmola, Maija – Larmola, Yrjö – Lumme, Leena – Mäkiö, Erkki 1987. *Kukkulan kortteli : kaupungin kaksi vuosisataa*. Helsinki: SKS. Larmola, Maija – Larmola, Antti – Lumme, Leena 2010. *Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista*. Helsinki: SKS. Finnilä, Anna – Osipow, Penni 2001. *Oma Helsinki-kirjani : Helsingin historian, arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristön käsikirja*. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo. Meskanen, Pihla 2006. *Pieni majakirja*. Helsinki: Tammi. Grönlund, Hannele 2003: *Aineeton tila : matkaopas*. Näyttelyluettelo, Helsinki: Rakennustaiteen museo.

Avainsanat arkkitehtuuri, arkkitehtuurikasvatus, lastenkirjallisuus, kuvakirjat, faktiot, lasten tietokirjat, monimuotoiset lastenkirjat, lähiluku

Sisällys

1. Johdanto.....	1
2. Teoriapohja.....	4
2.1. Arkkitehtuuriin liittyvien käsitteiden pohdintaa	6
2.1.1. Arkkitehtuuri.....	6
2.1.2. Rakennettu ympäristö.....	7
2.1.3. Arkkitehtuurikasvatus	8
2.2. Kirjaan liittyvien käsitteiden pohdintaa	10
2.2.1. Kuvakirja.....	10
2.2.2. Faktio.....	11
3. Tutkimusmenetelmät.....	11
4. Tulokset.....	14
4.1. Kuvakirjat kuvallisen tiedon äärellä	14
4.1.1. Mauri Kunnas 1996: <i>Mauri Kunnaksen Koiramäki</i> . Helsinki: Otava	15
4.1.2. Aino Havukainen ja Sami Toivonen 2012. <i>Tatu ja Patu Helsingissä</i> . Helsinki: Otava	18
4.1.3. Pirkko Vainio 1997. <i>Ihmetorni</i> . Helsinki: Lasten keskus	21
4.2. Faktiot tietoa ja seipitettä yhdistämässä	24
4.2.1. Karo Hämäläinen ja Salla Savolainen 2011. <i>Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki</i> . Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.....	25
4.2.2. Raili Mikkonen ja Laura Valojärvi 2011. <i>Suomen lasten linnakirja</i> . Helsinki: Minerva Kustannus Oy	28
4.2.3. Kukkulan kortteli -sarja (1987-2010). Helsinki: SKS.....	33
4.3. Lasten tietokirjat faktatiedon airuina	38

4.3.1. Anna Finnilä ja Penni Osipow 2001. <i>Oma Helsinki-kirjani : Helsingin historian, arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristöjen käsikirja lapsille</i> . Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.....	39
4.3.2. Pihla Meskanen: <i>Pieni majakirja</i> . Helsinki: Tammi	41
4.4. Monimuotoiset lastenkirjat pakkaa sekoittamassa.....	44
4.4.1. Hannele Grönlund 2003. <i>Aineeton tila : matkaopas</i> . Näyttelyluettelo, Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo	44
5. Pohdinta.....	48
6. Painetut lähteet.....	53
7. Liitteet.....	57

1. Johdanto

Lapsi istuu vanhemman sylissä oman kodin olohuoneessa. Vanhempi lukee lapselle kirjaa. Hetki on molemmille tärkeä ja miellyttävä. Lapsi rakastaa kirjaa, jonka hän haluaa kuulla uudelleen ja uudelleen. Oma koti on lapsen tärkein ja tutuin rakennettu paikka. Kirja ei kuitenkaan kerro kodin merkityksestä, päiväkodin huoneiden, valon ja tuoksujen vaikutuksesta mielialaan, tai kirjastokäynnistä tilakokemuksena. Miksi?

Tutkielmassani lähdän tarkastelemaan sitä, miten arkkitehtuuri näyttäytyy suomalaisessa lastenkirjallisuudessa. Tämä juontaa juurensa siitä, että ensinnäkin rakastan lastenkirjoja ja kirjastoja, ja toiseksi olen kiinnostunut arkkitehtuurista. Toivoisin, että monipuolinen rakennettuun ympäristöön liittyvä tieto olisi demokraattisesti kaikkien lasten saatavilla. Siksi tulin jokseenkin surulliseksi, kun tutustuin Richardinkadun kirjaston lastenosaston tietokirjahyllyyn. Kohdassa taide, arkkitehtuuri nökötti ainoastaan arkkitehtuurikasvattajille suunnattu opasvihkonen. Se tuntui huutavan: "Olen tässä, koska muutakaan ei ole! Olen parempi kuin ei mitään!" Onko tilanne tosiaan näin karu? Tutustuessani suomalaisen arkkitehtuuriaiheisen lastenkirjallisuuden kenttään mielikuvani vahvistuivat. Tämän lastenkirjallisuuden lajin kirjallisuutta on jostain syystä vähän saatavilla. Varhaiskasvatus- ja peruskoulujärjestelmä luovat vahvat rakenteet lukemiselle ja laajan kirjastoverkon hyödyntämiselle. Lastenkirjallisuus on sanataidetta, ja sellaisena se kuuluu taiteen ja taidekasvatuksen piiriin.¹ Lapsiperheet ovat aktiivisia kirjastonkäyttäjiä vapaa-aikanaanakin. Kun rakenteet ovat kunnossa, on harmi, jos sisällössä on puutteita.

Tutkielmani tavoite on ennen kaikkea kartoittaa ja analysoida Suomessa julkaistuja lastenkirjoja, jotka käsittelevät jollain tasolla arkkitehtuurin ja arkkitehtuurikasvatuksen kysymyksiä. Minkälaisia asioita niissä nostetaan esille? Mitä lasten halutaan oppivan niistä? Löytyykö kirjoista yhteisiä teemoja? Miten lasten kuvitellaan muodostavan mielikuvan arkkitehtuurista? Tarkasteltuani ensin tutkielmani kannalta tärkeitä käsitteitä arkkitehtuuri, rakennettu ympäristö ja arkkitehtuurikasvatus, haluan etsiä ja löytää niiden erilaisia ilmenemismuotoja lastenkirjallisuudesta lähiluvun keinoin. Selvennän teoriaosuudessa myös lastenkirjojen luokitteluun liittyviä termejä.

¹ Heinonen 2001, 201.

Harvasta kirjasta käy suoraan ilmi, että se keskittyisi rakennetun ympäristön tietoiseen tarkasteluun. Tavoitteenani on löytää kirja, jossa arkkitehtuurin käsitteitä tehdään arkkitehtuurikasvatuksen keinoin lapsille tutuiksi. Miten arkkitehtuurin olemus, tilakokemus ja muut perusasiat näyttäytyvät erilaisissa lastenkirjoissa? Mitkä asiat ja asioiden esittämistavat nousevat tärkeiksi lapsen kokemusmaailmassa? Riittääkö kuuluisien rakennusten nimeäminen, tai kaupunkien kulissimainen esittäminen luomaan lapselle kokonaiskuvaa rakennetusta ympäristöstä? Arkkitehtuuri on paikkasidonnaista, joten se merkitsee eri asioita eri ihmisille riippuen siitä, asuuko esimerkiksi maalla tai kaupungissa. Rakennettua ympäristöä voidaan tarkastella sekä arkkitehtonisina tiloina että jokapäiväiseen elämään liittyvinä paikkoina.² Minua kiinnostaa, miten lapsille saadaan välitettyä tietoa, miten lasten kiinnostus herätetään ja millaisilla keinoilla se kannattaa tehdä. Kirjalla tuttua ja ihmisläheisenä esineenä on paljon otollisia ominaisuuksia vaikeaksi mielletyn aiheen tuomiseksi lähemmäksi lapsen kokemusmaailmaa.

Kaikki lapset eivät osallistu Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu ARKIN³ tai Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu LASTUn toimintaan, käy arkkitehtuuriaiheisilla kursseilla vapaa-aikanaan, etsi aktiivisesti alan tietoa netistä tai löydä tietään Arkkitehtuurimuseoon. Kuvakirjat voivat toimia sekä lapsille että aikuisille matalan kynnyksen välineenä vaikeaksi koettuun aiheeseen.⁴ Käytännössä arkkitehtuuri käsitteenä tulee tutuksi tai jää tuntemattomaksi pitkälti vanhempien kiinnostuneisuuden, tai silkan sattuman sanelemana. Alakouluissa rakennusten analysointi ja rakennetun ympäristön pohdinta jää niin ikään luokanopettajan oman kiinnostuneisuuden varaan, vaikka näistä asioista opetussuunnitelmassa puhutaankin. Tuskin oppilas edes tunnistaa arkkitehtuurikasvatusta omaksi kokonaisuudekseen. Millaisiksi oppilaat mieltävät tilanteet, joissa arkkitehtuurista puhutaan? Tässä tositalanteessa se, että lapsi saisi kirjastossa käsiinsä (vaikka vahingossa) arkkitehtuuria käsittelevän kirjan, kiinnostuisi siitä, kiikuttaisi sen aikuiselle ja käskisi lainaamaan, muodostuukin yhdeksi todennäköisimmistä väylistä, jota kautta lapsi pääsisi kurkistamaan arkkitehtuurin maailmaan. Mitä siitä seuraa, jos arkkitehtuurin kieltä ei sanallisteta lapsille heille suunnatuissa kirjoissa? Eikö lapsilla ole oikeus tietoon?

² Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 18.

³ Arkin oppilaista yli 70% on poikia, mikä on huomionarvoinen asia. Johtuuko tämä ehkä vanhempien suhteesta arkkitehtuuriin, vai poikien suuresta innostuksesta majojen ja pienoismallien rakenteluun? Meskanen - Hummelin 2010, 44.

⁴ Suvilehto 2014a, 21.

Askeleita arkkitehtuurissa : arkkitehtuurin kansalaiskasvatus Suomessa -raportti vuodelta 2001 listasi siihen mennessä tehtyä arkkitehtuurikasvatusta Suomessa. Raportin lähtötilanne oli se, että kentällä työskentelevät kokivat olevansa kovin yksin, opetusmateriaalista oli pula, ja mahdollisuuksia täydennyskoulutukseen ei ollut.⁵ Lastenkirjoista ei puhuta raportissa mitään. Raportti listaa arkkitehtuurikasvatusprojekteja, oppi- ja työkirjoja, virikeaineistoja, ynnä muita. Myöhemmät Arkkitehtiliitto Safan arkkitehtuurikasvatusjulkaisut jättivät lastenkirjallisuuden niin ikään huomiotta.⁶ Niiden kautta ei ilmeisesti katsottu voitavan välittää tietoa. Lastenkirjallisuutta tutkivissa kirjoissa⁷ kerrotaan arkkitehtuurista yhtenä lastenkirjojen teemana. Lastenkirjojen arkkitehtuurisisältö on suurimmaksi osaksi tutkimatonta maaperää.

Arkkitehtuurikasvatuksen tärkeyttä perustellaan arkkitehtuurin tiiviillä siteillä jokaisen ihmisen elämään. Jokainen meistä muodostaa oman suhteensa rakennettuun ympäristöön, koska me elämme ja asumme siinä. Koti ja muut arkiset rakennukset ovat niin jokapäiväisiä, että niiden lainalaisuuksille on helppo sokeutua. Ihmiset eivät välttämättä tule ajatelleiksi, että arkisiin rakennuksiin liittyy laaja tutkimuksen ja suunnittelun kenttä. Ristiriita tuttuuden ja vierauden välillä on ilmeinen. Arkiympäristön laadulla on kuitenkin suora vaikutus elämänlaatuamme. Hyvä ympäristö on toimiva, turvallinen ja esteettistä mielihyvää tuottava.⁸

Arkkitehtuurikasvatuksen ideologiaan kuuluu, että arkkitehteilla ei tulisi olla yksinoikeutta kaupunkitilan tai rakennetun ympäristön määrittelyyn. Viime aikoina ihmisten osallistamista päätöksentekoon on alettu pitää tärkeänä monilla yhteiskunnan osa-alueilla. Sosiaalisen median mahdollisuudet ovat madaltaneet kynnyistä virkamiesten ja kadunihmisten vuorovaikutukseen. Siten yhteiskunta tarvitsee ihmisten laajaa ymmärrystä mahdollisuuksista vaikuttaa rakennettuun ympäristöön ja siihen liittyvästä päätöksenteosta. Arkkitehtuurin tulee kuulua monipuolisesti jokaisen kansalaisen yleissivistykseen.⁹ Tässä todellisuudessa ei ole merkityksetöntä, käsitelläänkö arkkitehtuuria lastenkirjallisuudessa.

⁵ Korpelainen - Yanar 2001, 7.

⁶ Korpelainen, Heini - Kaukonen, Hille - Räsänen, Jaana 2004. *Arkkitehtuurin ABC: löytöretki rakennettuun ympäristöön*. [Helsinki]: Safa, Suomen arkkitehtiliitto. & Räsänen, Jaana 2010. *Arkkitehtuurin ABC. 2, Peruskäsitteitä*. Helsinki: Safa, Suomen arkkitehtiliitto.

⁷ Suojala, Marja ja Karjalainen, Maija (toim.) 2001. *Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Helsinki: Lasten keskus. ja Karasma, Katri ja Suvilehto, Pirjo 2014. *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita : Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

⁸ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 32.

⁹ Meskanen - Hummelin 2010, 49.

Tutkielmani viitekehystenä on toisaalta lastenkirjojen suuri määrä ja tuttuus lapsille, toisaalta arkkitehtuurin olemassaolo epämääräisenä ja vaikeasti hahmotettavissa olevana asiana jossain taustalla, sekä näiden kohtaamattomuus. Arkkitehtuurikasvatuksen toteutuminen lapsen arjessa jää usein piiloon, eikä sitä välttämättä sanallisteta. Oma teesini on, että yhdistämällä lastenkirja ja arkkitehtuurikasvatusta laadukkaasti, ollaan lähempänä tilannetta, jossa lapsella on työkaluja ja motivaatiota katsoa rakennettua ympäristöä tutkivalla ja tiedostavalla asenteella.

2. Teoriapohja

Tutkielmani tärkein teoreettinen viitekehys on arkkitehtuurikasvatuksen perusteet, joiden esiintyvyyttä tarkastelen lastenkirjoissa. Vaikka arkkitehtuurista ei ole olemassa yhtä totuutta,¹⁰ sen tietoisuuteen tähtäävässä kasvatuksessa nousevat pintaan toistuvat teemat. Jotta lasten toivoisi pystyvän muodostamaan jonkinlaisen kuvan arkkitehtuurista ja sen merkityksestä, näitä teemoja täytyy käsitellä myös lastenkirjallisuudessa. Lähestymistapani nojaa pitkälti aineiston kartoittamiseen ja lähilukuun käsiteanalyysiin kautta. Arkkitehtuurikasvatuksen teoria on koottu Heini Korpelaisen, Hille Kaukosen ja Jaana Räsänen kirjaan *Arkkitehtuurin ABC : löytöretki rakennettuun ympäristöön* vuodelta 2004 ja Jaana Räsänen *Arkkitehtuurin ABC. 2, Peruskäsitteitä* -kirjaan vuodelta 2010.

Lastenkirjojen tarkastelussa yleisellä tasolla olen tukeutunut eniten kahteen lähteeseen, Katri Karasman ja Pirjo Suvilehdon kirjaan *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita : Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma* vuodelta 2014 ja Marja Suojalan ja Maija Karjalaisen toimittamaan *Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön* -kirjaan vuodelta 2001.

Aineiston kartoittamisen ja rajaamisen jälkeen tarkastelin kirjoja lähiluvun periaatteita soveltaen. Tässä lähteenäni oli Jyrki Pöysän, Helmi Järviluoman ja Sinikka Vakimon toimittama *Vaeltavat menet* vuodelta 2010.

Pohdintani perustuu lisäksi Philip Yenawinen ajatuksille oppimisesta ja kuvien katselusta, joita hän on käsitellyt kirjassaan *Visual Thinking Strategies : Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines*. Yenawinen kehittämä VTS-metodi perustuu huomiolle, jonka mukaan paraskaan museo-opastus ei jätä museovieraisiin pysyviä muistijälkiä. Yenawine kannustaa

¹⁰ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 9.

ihmisiä pysähtymään kuvan eteen ja kysymään yksinkertaisesti, mitä kuvassa tapahtuu. Kun ihminen tekee itse havaintoja ja tuottaa kuvasta tietoa, siitä muodostuu hänelle merkityksellistä informaatiota. Jos kirja onnistuu keskustelemaan lukijan kanssa, lukukokemuksesta tulee merkityksellinen ja mieleenpainuva.

Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka suuri osa lapsista päätyy päiväkotien, koulujen, harrastustoimijoiden tai muiden toimijoiden kautta osalliseksi erilaisista arkkitehtuurikasvatusprojekteista. Tilanne ei ole kaikille tasavertainen. Arkkitehtuurikasvatuksesta paljon kirjoittanut Anna Hänninen on tutkinut arkkitehtuurikasvatuksen asemaa päiväkodeissa.¹¹ Jos tarjolla olisi laaja kattaus lapsille suunnattuja arkkitehtuuria käsitteleviä kirjoja, lastentarhanopettajat saisivat opetustyöhönsä lisää työkaluja. Kuvakirjat ovat keskeinen osa päiväkodin arkea, ja ne ovat koko ajan lasten käsillä. Kirjojen vahva läsnäolo päiväkodeissa luo siltaa kirjastojen aktiiviselle hyödyntämiselle. Varhaiskasvatuksen dosentti ja Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen lehtori Marjatta Kalliala on sitä mieltä, että laadukas taidekasvatus kuuluu varhaiskasvatuksen ytimeen.¹² Tämä on onneksi tiedostettu monissa päiväkodeissa. Niissä tehdäänkin paljon ympäristö- ja arkkitehtuurikasvatustakin ilman kirjoja tutustumalla lähiympäristöön.

Kartoitukseni tulos on varmasti jossain määrin epätäydellinen ja subjektiivinen. Se kertoo kuitenkin hyvin siitä, mitä tavalliselle kirjastonkäyttäjälle on tarjolla, ja minkälaista materiaali on. Käytännössä hyllyjä silmäillessä tulos on varmasti vielä laihempi. Lisäksi kirjojen tarkasteluun liittyvä lähiluvun periaate pitää sisällän käsityksen, että prosessi ei ole koskaan valmis.¹³ Tutkimusaineistosta on löydettävissä jatkuvasti uusia puolia. Kirjat itsessään eivät muutu, mutta tulkitsijana tarkastelen asioita muuttuneesta näkökulmasta sitä mukaa kuin aikaa kuluu ja olosuhteet muuttuvat.¹⁴

Tavoitteenani on löytää lapsille suunnattu kirja, jossa ollaan arkkitehtuurin alkulähteillä. Siinä pohdittaisiin esimerkiksi, miksi ihminen rakentaa itselleen suojia, mitä eri tarkoituksia varten rakennuksia rakennetaan ja mitkä asiat vaikuttavat rakennuksen tunnelmaan. Mikä tekee

¹¹ Hänninen, Anna 2002. *LTOL-tutkimus arkkitehtuurikasvatuksen tilanteesta Suomen kunnallisessa päivähoitossa*. Raportti. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ja Suomen Arkkitehtiliitto.

¹² Kalliala 2012, 217.

¹³ Pöysä 2010, 340.

¹⁴ Pöysä 2010, 341.

rakennuksesta kolkon, mikä kotoisan? Mitä eroa on pimeällä ja valoisalla rakennuksella? Miten valo ja sen myötä aika liikkuvat tilassa? Mitä merkityksiä rakennuksiin kätkeytyy? Mitkä rakennusmateriaalit palvelevat mitäkin käyttötarkoitusta? Ja niin edelleen.

Käsittelen seuraavassa tarkemmin tutkielmani kannalta keskeisiä käsitteitä. Tämä on tärkeää siksi, että olen tehnyt kirjojen lähilukua käsiteanalyysi mielessäni. Arkkitehtuurin liittyvät käsitteet ovat tärkeitä sisällön kannalta. Kirjoihin liittyvät käsitteet selventävät lastenkirjatyyppien eroja.

2.1. Arkkitehtuuriin liittyvien käsitteiden pohdintaa

Tutkielmani käsiteanalyysia ja lähilukua hyödyntävästä luonteesta johtuen on tärkeää, että tutkimuskohteesta, eli arkkitehtuuria käsittelevästä suomalaisesta lastenkirjallisuuden kentästä ja toisaalta siihen peilaamistani käsitteistä muodostuu selkeä käsitys. Välitän lukijalle kuvan siitä, mitä asioita haluan ottaa kirjoista esille, ja mitä pidän tärkeänä.

2.1.1. Arkkitehtuuri

Erkki Jokiniemen ja Nikolas Daviesin suurtyö *Kuvitettu rakennussanakirja* määrittelee arkkitehtuurin seuraavanlaisesti: "*rakennustaide; pinnan tai tilan jäsentämistä, rakentamista tai rakennettua ympäristöä, jossa toiminnalliset tavoitteet ja tekniset ongelmat on ratkaistu taiteelliset näkökohdat huomioonottaen*".¹⁵ Arkkitehtuuri on siis ihmisen tuottamaa rakennuskantaa, jossa taiteella on merkittävä roolinsa. Voidaan sanoa, että arkkitehtuuri on tilan taidetta.¹⁶ Pauline von Bonsdorff on lisensiaatintyössään määritellyt termin väljemmin. Hän menee jopa niin pitkälle, että määrittelee arkkitehtuurin muodostuvan olemassa olevista rakennuksista ja niistä muodostuvista ympäristöistä.¹⁷ Hänkin kuitenkin myöntää, että arkkitehtuurin samaistaminen rakennettuun ympäristöön ei ole ongelmatonta.¹⁸ Von Bonsdorff puhuu toteutetun arkkitehtuurin takana olevasta suunnittelijan arkkitehtuuriajattelusta. Tämä kontekstuaalinen arkkitehtuuriajattelu ohjaa arkkitehtuurin ilmenemismuotoja. Rakentaminen on alisteista materiaalisille rajoituksille siinä missä arkkitehtuurikäsitteillekin. Näiden kahden

¹⁵ Jokiniemi 2012, 25.

¹⁶ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 18.

¹⁷ von Bonsdorff 1991, 11.

¹⁸ Ibid.

realiteetin sisällä piilee suunnittelun liikkumavara. Bonsdorffin mukaan arkkitehdilla on enemmän painoarvoa rakentamista koskevassa julkisessa keskustelussa kuin maallikolla, joten hän voi vaikuttaa arkkitehtuurin rajoihin.¹⁹ Käytännössä arkkitehtuuriksi mielletään usein hyväksi ja onnistuneeksi koettu osa rakennettua ympäristöä.²⁰

Arkkitehti ja arkkitehtuurifilosofi Juhani Pallasmaan mukaan rakennustaide on meidän aikamme jakautumassa kahdeksi eri taiteen lajiksi, muodon ja olemuksen arkkitehtuureiksi. Hänen mukaansa muodosta kiinnostunut arkkitehtuuri keskittyy ulkokuoreen, ilmaisukielen äänekkyyteen ja katsojan mukavuudenhaluun vetoamiseen. Olemuksen arkkitehtuuri sitä vastoin hahmottaa ihmisenä olemisen metafysisistä ja eksistentiaalista ongelmaa. Ensin mainittu kätkee elämän ongelmallisuuden turruttavaan mielihyvän tunteeseen, jälkimmäinen kyseenalaistaa, havahduttaa ja pysähdyttää. Muodon arkkitehtuuri keskittyy muodikkaisiin erikoisuuksiin samalla kun olemuksen arkkitehtuuri tavoittelee rakennustaiteen ajatonta sanottavaa.²¹ Keskeisiä käsitteitä olemuksen arkkitehtuurin kannalta ovat tila, paikka, massa, muoto, paikan henki, mittasuhteet, rakenteet, tila, aika, liike, pinnat, materiaalit, värit, valo ja varjo, rakennusperinne sekä kestävä rakentaminen.²²

Itse ajattelen tutkielmassani, että arkkitehtuuri tarkoittaa sellaisia rakennuksia, joiden taustalla voidaan havaita vaikuttaneen suunnittelijan arkkitehtuuriajattelu ja joka pitää sisällään taiteelliset ajatukset ja tavoitteet.

1.1.2. Rakennettu ympäristö

Erkki Jokiniemen ja Nikolas Daviesin *Kuvitettu rakennussanakirja* määrittelee termin näin: "*ihmisen luontoa muokkaavan toiminnan ja erityisesti rakentamisen tuloksena syntynyt ympäristö, miljöö.*"²³ Oman käsitykseni mukaan rakennettu ympäristö pitää sisällään kaiken sen ihmisen muovaaman ja rakentaman, joka erottuu varsinaisesta arkkitehtuurista, kuten esimerkiksi sillat ja kadut. Arkkitehtuuri on osa rakennettua ympäristöä, mutta rakennettu ympäristö on sitä laajempi käsite. Rakennetun ympäristön ja arkkitehtuurin erottelu on ongelmallista siksi,

¹⁹ von Bonsdorff 1991, 13.

²⁰ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 15.

²¹ Pallasmaa 2006, 261.

²² Näitä kaikkia on käsitelty *Arkkitehtuurin ABC. 2, Peruskäsitteitä* -kirjassa.

²³ Jokiniemi 2012, 256.

että muiden taiteiden tavoin rakennustaiteen arviointi perustuu pitkälti esteettisiin arvoihin.²⁴ Oman käsitykseni mukaan rakennettu ympäristö on sellaista rakennuskantaa, jonka keskiössä eivät ole olleet taiteelliset ajatukset ja tavoitteet. Tämä ei ole arvottamista siinä mielessä, etteikö rakennettu ympäristö voisi olla kaunista, hyvää ja toimivaa. Käytännössä arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön määritelmiä käytetään arkkitehtuurikasvatusoppaissa iloisesti sikin sokin. Rakennettu ympäristö ja luonnonympäristö muodostavat yhteisen elinympäristömme. Luonnonympäristön suojeleminen on jo pitkään ollut osa yhteistä tietoisuuttamme, mutta rakennetun ympäristön suojeleminen on havahduttu vasta viimeisten vuosikymmenten kuluessa.

2.1.3. Arkkitehtuurikasvatus

Aloittaisin tämänkin luvun *Kuvitettu rakennussanakirja* -kirjan arkkitehtuurikasvatus-termin määrittelyllä, jos kirjasta löytyisi sellainen. Arkkitehtuurikasvatuksen tavoitteina on herättää kiinnostusta ja avata katsojan silmät arkkitehtuuria kohtaan, antaa tietoa, sekä innostaa vaikuttamaan rakennettuun ympäristöön.²⁵ Elinympäristöä pyritään tarkastelemaan tilataiteen kontekstissa. Arkkitehtuurikasvatus auttaa hahmottamaan ihmisen paikkasidonnaisuutta. Arkkitehtuurin teorian traditioon kuuluva humanistinen ajattelutapa kiinnittää huomiota kauniiseen, toimivaan ja ihmislähtöiseen rakentamiseen. Arkkitehtuurikasvatus on yleissivistävää, ja se kuuluu kaikille. Ilmastonmuutoksen ja kestävä kehityksen vaatimusten maailmassa arkkitehtuurikasvatus on mukana luomassa ekologista vuoropuhelua ihmisen ja arkkitehtuurin välille.

Arkkitehtuurikasvatuksen teoriaa ja metodeja on selkeimmin esitelty Suomen arkkitehtiliitto Safa ry:n julkaisemissa kahdessa *Arkkitehtuurin ABC* -oppaassa. *Arkkitehtuurin ABC : löytöretki rakennettuun ympäristöön* -julkaisussa on esitelty kaavio, jonka mukaan arkkitehtuurikasvatus pitää sisällään arkkitehtuurin, rakennetun ympäristön, kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön.²⁶ Itse jättäisin luonnonympäristön ympäristökasvatuksen piiriin, joskin ymmärrän, että selkeää erottelua on käytännössä vaikea tehdä. Esimerkiksi ekologiset ja esteettiset näkökulmat läpäisevät sekä rakennetun että luonnonympäristön.

²⁴ Korpelainen – Kaukonen – Räsänen 2004, 15.

²⁵ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 11.

²⁶ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 15.

Anna Hänninen on jakanut arkkitehtuurin kokemisen kuuteen pääteemaan. Nämä ovat: 1) rakenteet ja rakentelu, 2) tilat ja materiaalit, 3) mitat, suhteet ja muodot, 4) rytmi, liike ja sommittelu, 5) valo ja väri ja 6) lähiympäristö ja kulttuuriperintö.²⁷ Hänninen jatkaa lähes identtisenä toistuvalla jaottelulla kirjassaan *Matkalla arkkitehtuurin maahan : Lasten arkkitehtuurikasvatuksen työ- ja opaskirja opettajille*.²⁸ Tarja Lehtivarjo on lapsuuden tilakokemuksia käsittelevässä opinnäytetyössään keskittynyt tilan ja paikan problematiikkaan. Käsitteenä paikka on aina siellä missä ihminenkin, koska olemme olemassa konkreettisesti aina jossain paikassa, emmekä ainoastaan ole siinä, vaan olemme osa sitä.²⁹ Paikka on arkkitehtoninen termi silloin, kun olemme jossain muualla kuin koskemattomassa luonnonympäristössä. Paikkaan liittyy oleellisesti aika ja muisti. Emme voi olla kuin yhdessä paikassa kerrallaan. Samaan paikkaan voimme palata, mutta eri ajassa. Kokemus on silloin eri, eikä yhtä kokemusta voi koskaan toisintaa. Ihmisen paikoista tärkein on yleensä koti. Arkkitehtuurissa tarinallisuus on aina läsnä, koska se on luonnollinen seuraus ihmisen ja rakennuksen vuorovaikutuksesta.

Tyhjä tila on luonnon peruselementtejä. Fysikaalisesti tila on rajatonta ja ääretöntä tyhjyyttä, jonka avaruusrakennetta kartoitetaan geometrialla. Tilaa ei voi luoda lisää, sitä voi vain rajata.³⁰ Tässä arkkitehtuuri astuu kuvaan. Tilan rajaaminen on paikka- ja aikasidonnaista. Arkkitehtuurikasvatus tekee näkyväksi miten ja miksi ihminen rajaa tilaa. Auringon valo valaisee tilaa, jolloin mukaan astuu myös liike. Valon ja varjon leikistä seuraa jatkuva muotojen muutos. Rytmi, äänet, pintamateriaalit ja hajut antavat tilalle lisäsyvyyttä. Jos tilaa haluaa kokea muuten kuin valmiiksi annettuna realiteettina, sen aistimiseen tarvitaan aikaa. Myös kirjan lukemiseen tarvitaan aikaa, vaikka elämä ympärillämme onkin hektistä. Kirjan lukeminen on tapa olla paikassa. Kun lukemiseen liitetään vuorovaikutus kuulijan, lukijan ja kirjan välillä, paikastakin tulee merkityksellinen.

²⁷ Hänninen 2004, II osa.

²⁸ Hänninen 2007, 3.

²⁹ Lehtivarjo 2007, 46.

³⁰ Lehtivarjo 2007, 53.

2.2. Kirjaan liittyvien käsitteiden pohdintaa:

Lastenkirjojen erilaisia lajityyppejä vertailllessani otin tarkemman huomion kohteeksi kuvakirjan ja faktion. Tämä siksi, että kuvakirja lajityyppinä kuulostaa tutulta, mutta faktio on varmasti vieraampi käsite. Halusin selventää näiden kahden eroa. Lasten tietokirja on nimensä mukaan tutkittuun tietoon pohjautuva teos, joka kertoo asioita lapsen iän huomioon ottaen. Siinä ei ole mukana sepitteellistä ainesta. Monimuottiset lastenkirjat poikkeavat kaikista muista lajityypeistä.

2.2.1 Kuvakirja

Kuvakirjan määritelmä ei ole yksiselitteinen. Määrittelyä voi lähestyä esimerkiksi kuvan ja tekstin suhteesta. Skandinavian maissa on yleisesti käytetty seuraavanlaista lastenkirjojen jaottelua: katselukirjat, kuvakertomukset, kuvakirjat ja kuvitetut lastenkirjat.³¹ Tässä jaottelussa kuvakirja on teos, jossa kuvat ja teksti muodostavat yhdessä toimivan kokonaisuuden siten, että ne ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kuvakirja voi olla kaunokirjallinen teos, jossa tarina kerrotaan kuvien ja tekstin avulla siten, että vähintään joka aukeamalla on yksi kuva. Kuvakirja voidaan määritellä myös kohderyhmänsä mukaan lasten kuvakirjaksi.³² Kuvat ja teksti limittyvät kuvakirjassa ehyeksi kokonaisuudeksi luoden yhdessä merkityksiä.³³ Kuvat tukevat tekstiä, ja tekstit täydentävät kuvia. Kuvakertomuksessa teksti on alisteinen kuvalle, ja kuvitetussa lastenkirjassa kuva on alisteinen tekstille. Erottelua monimutkaistaa se, että paljon riippuu myös lukutilanteesta. Tilanteesta riippuen sama kirja voi toimia katselukirjana, kuvakertomuksena tai kuvakirjana.³⁴ Tämä on erityisen kiinnostavaa tutkielmani kannalta. Mitkä lukemisen tavat välittävät parhaiten tietoa ja tarjoavat eniten oivalluksia?

Yksi kuvakirjojen alalaji on teemalliset kuvakirjat.³⁵ Kirjastoissa arkkitehtuuria sivuavat lastenkirjat menevät yleensä "taide"-luokan alle. Jos "arkkitehtuuri"-luokan kirjoja on kirjastossa omaksi hyllyksi asti, ne ovat suurimmaksi osaksi käännöskirjoja, jotka keskittyvät tiettyyn rakennustyyppiin. Koti, ja eri kirjasarjojen talonrakennusaiheiset kirjat ovat myös yleisiä.

³¹ Heinimaa 2001, 142.

³² Suvilehto 2014a, 18.

³³ Heinimaa 2001, 143.

³⁴ Ibid.

³⁵ Karasma - Suvilehto 2014, 32.

Arkkitehtuuriaiheisten kirjojen vähydestä johtuen niitä on usein etsittävä "kaupunki"- tai "historia"-luokkien sisältä.

Kuvakirjojen perinteinen kohdeyleisö ovat alle kouluikäiset lapset, mutta kuvakirjat sopivat kaikenikäisille, ja niitä tehdään myös aikuisille.³⁶ Kuvakirja on itsessään taideteos, joka heijastaa omaa aikaansa.³⁷

2.2.2 Faktio

Faktio, toiselta nimeltään "kuvatietokirja", on aivan oma lajityyppinsä.³⁸ Siinä kuvalla on usein suurempi merkitys, kuin mihin esimerkiksi aikuisille suunnatuissa tietokirjoissa on totuttu. Faktio yhdistää faktaa ja fiktiota.³⁹ Faktatietoa välitetään kuvitteellisessa viitekehyksessä. Faktioissa voi luottaa siihen, että totena esitetyt asiat pitävät paikkansa, vaikka kokonaisuus on usein leivottu kuvitteelliseen kerrontaan. Joissain kirjoissa faktatieto on eristetty omiksi kokonaisuuksiksi. Faktan ja fiktion sekoittuminen herättää monia kysymyksiä. Moni asia tulee varmasti lapselle ymmärrettäväksi fiktion eli leikin avulla, mutta erottaako lapsi silloin toden sadusta? Onko sillä lapsen maailmassa mitään merkitystä?

3. Tutkimusmenetelmät

Tutkimuskysymyksestäni johtuen aineiston keruu oli tutkimukseni ensimmäinen vaihe. Lähdin kokoamaan aineistoa, eli suomalaisia arkkitehtuuriaiheisia lastenkirjoja, ilman ankaran poissulkevia kriteerejä. Etsin lastenkirjoja, joissa rakennuksilla olisi jonkinlainen ennalta määrittelemätön sisällöllinen rooli. Sisällöksi edellytin myös kirjallista informaatiota, jolloin vauvojen kuvakirjat, joissa on kuvia rakennuksista tai tiloista, rajautuivat tutkielmani ulkopuolelle. Keskityin suomalaiseen päiväkotij- ja alakouluikäisille lapsille suunnattuun kirjallisuuteen. Jako lasten- ja nuortenkirjoihin on häilyvä, mutta yleensä katsotaan, että 10.

³⁶ Suvilehto 2014a, 21.

³⁷ Heinimaa 2001, 143.

³⁸ Heinimaa 2001, 148.

³⁹ Suvilehto 2014, 41.

ikävuosi merkitsee siirtymistä nuortenkirjoihin.⁴⁰ Lastenkirjat ovat aina myös aikansa tuote, ja eri aikoina lapsille on haluttu opettaa kuvakirjojen avulla eri asioita.

Etsin kirjoja kirjastojen tietokannoista esimerkiksi arkkitehtuuri, arkkitehtuurikasvatus, lastenkirjallisuus, koti, asuminen ja rakentaminen -hakusanoilla, sekä niiden yhdistelmillä. Esimerkiksi Lastenkirjainstituutti oli hedelmällinen lähde. Kirjastoja kierellen hahmotin kokonaiskuvaa kirjojen saatavuudesta. Laitoin aihetta koskevan kyselyn Museoliiton ylläpitämälle Museoposti-sähköpostilistalle. Sain reilut kaksikymmentä vastausta, joissa kerrottiin lähinnä paikallismuseoiden julkaisemista arkkitehtuurikasvatusprojekteista ja -julkaisuista, joista suurin osa on olemassa vain verkkojulkaisuina. Esittelen listauksen tuloksista liitteessä 1. Lähetin kyselyn Turun, Tampereen, Oulun ja Jyväskylän kaupunginkirjastoihin. Turun kaupunginkirjastosta sain viikkosen, johon oli kerätty Turku-aiheista lastenkirjallisuutta.⁴¹

Jaottelin käsittelemäni kymmenen kirjaa niiden lajityyppien mukaan kuvakirjoihin, faktioihin, lasten tietokirjoihin ja monimuotoisiin lastenkirjoihin. Tekstit (tai tässä tapauksessa kirjat) tulevat merkityksellisiksi vasta sen jälkeen, kun niiltä on kysytty jotain ja kun ne on ajoitettu ja paikannettu, kontekstualisoitu.⁴² Esitin kirjoille lähiluvun keinoin kysymyksiä siitä, kuinka arkkitehtuurikasvatuksen peruskäsitteet ilmenevät kirjoissa, ja millä tasoilla kirjat puhuttelevat lukijaa. Kysymysteoreettisten tutkimusmallien lähtökohta on, että väitelauseet voidaan esittää vastauksina kysymyksiin, vaikka niitä ei olisi suoraan esitetty.⁴³ Tietoisuuden piiriksi sanotaan sitä tekstin aluetta, jonka tulkitsejä tekee näkyväksi valintojen, kysymysten ja luennan avulla.⁴⁴ Tavoitteenani on tuoda tietoisuuden piiriin lastenkirjojen arkkitehtuurikasvatussisältö. Kysymykset ohjaavat tutkimusaineiston lukutapoja.⁴⁵ Diskurssianalyysia⁴⁶ silmällä pitäen pohdin sitä, miten kirjoissa synnytetään tietoa rakennetusta ympäristöstä.

⁴⁰ Karasma - Suvilehto 2014, 13.

⁴¹ *Turku lasten- ja nuortenkirjallisuudessa: Kirjavinkkejä ja kaupunkikuvia*. Toimitus: Leena Päivölä, Merja Marjamäki, Joanna Kurth ja taina Ratia. Julkaisuvuosi 2013.

⁴² Knuuttila 2010, 19.

⁴³ Knuuttila 2010, 26.

⁴⁴ Knuuttila 2010, 27.

⁴⁵ Knuuttila 2010, 28.

⁴⁶ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, elektr.

Lähiluvun käsite viittaa tänä päivänä väljästi kaikkeen huolelliseen ja ymmärtävään teoksen tulkintaan.⁴⁷ Se on ennen kaikkea useaan kertaan lukemista, jolloin lukija pääsee lähelle tekstiä.⁴⁸ Ensimmäistä lukukertaa, joka ei ole missään mielessä viaton, seuraavat myöhemmät lukukerrat alkavat tuottaa tiedostavaa lukemista.⁴⁹ Lähiluku ohjelmallisena periaatteena korostaa empirian ja teorian yhteen liittämisen vaatimusta. Tavoitteena on "läheltä" tapahtuvan teosanalyysin tuottama vankka empiirinen perusta.⁵⁰ Sovellan tässä teoriana arkkitehtuurikasvatuksen käsitteiden analyysia suhteessa käsiteltäviin lastenkirjoihin.

Valitsin esiteltävät kirjat kuhunkin kategoriaan niiden laadun ja edustavuuden perusteella. Ulkopuolelle jäi sellaisia kirjoja, jotka muistuttivat hyvin paljon jo esiteltyjä kirjoja, tai joissa yhteys arkkitehtuuriin tai rakennettuun ympäristöön oli viitteellinen. Olen listannut nämä muut kirjat liitteessä 2. Joissakin esittelyjen ulkopuolelle jääneissä kirjoissa ulkoasu oli auttamattoman vanhentunut. Valitsin kirjat siten, että ne antaisivat mahdollisimman totuudenmukaisen ja kattavan kuvan suomalaisten arkkitehtuuriaiheisten lastenkirjojen kentästä. Tutkielmani ulkopuolelle jäi myös arkeologiaa käsittelevät kirjat, jotka löyhästi ajateltuna kuitenkin tulevat aiheittani lähelle.⁵¹ Niinikään lasten- ja nuortenromaanit rajautuivat pois pitkälti niiden kuvattomuuden ja erilaisen luonteen ja kohdeyleisön takia.

Tutkielmani ulkopuolelle jäävässä käännöskirjallisuudessa on käsitelty etenkin eri rakennustyyppisiä kuten pilvenpiirtäjiä ja linnoja sekä historiallisia aikakausia käsitteleviä teoksia.⁵² Oma koti ja asuminen ovat monen kirjan aiheena.⁵³ Rakennustyyppikirjat ovat hyvin teknisiä, joskin paljon tietoa sisältäviä. Miksi esimerkiksi pilvenpiirtäjiä rakennetaan tai miten ne sijoittuvat arkkitehtuurin historiaan, lienee lasten tietokirjoissa harvemmin käsiteltyjä aiheita.

⁴⁷ Pöysä, 2010, 331.

⁴⁸ Pöysä 2010, 338.

⁴⁹ Pöysä 2010, 339.

⁵⁰ Pöysä 2010, 333.

⁵¹ Esimerkiksi Mellanen, Jaana 2008. *Helsinki Helsingin alla. Kaupunkiarkeologiaa sarjakuvina*. Helsinki: Helsingin kaupungin museo. ja Nissinaho, Aino 2013. *Muinaisuuden salaisuus ja kuinka se paljastetaan: Arkeologian opaskirja nuorille*. [Tampere]: Tampereen museot / Pirkanmaan maakuntamuseo.

⁵² Heinimaa 2001, 149. Elisse Heinimaa mainitsee korkealaatuisesta käännetystä arkkitehtuuriaiheisesta lastenkirjallisuudesta Piero Venturan kuvittamat historiallisia aikakausia käsittelevät teokset *Pompeji* (1985), *Tutankhamon* (1986), *Mayaintiaanit* (1985), *Kreetta* (1985), *Trojja* (1986) ja David Macaulayn arkkitehtuurin historiaa ja kaupunkirakentamista käsittelevät kirjat *Linna* (1982), *Katedraali* (1982), *Pyramidi* (1979), *Pilvenpiirtäjä* (1981), *Kaupungin alla* (1981) jne.

⁵³ Esimerkiksi *Masa Mainio kertoo taloista*, tekijöinä George Johansson ja Jens Ahlbom, Helsinki: Kolibri 2003 (alkuteos *Mulle Meck berättar om hus*), sekä *Tällainen on kotini - miten sinä asut?*, tekijöinä Norbert Golluch ja Hans-Günther Döring, Karkkila: Mäkelä 2011 (alkuteos *So wohne ich... und wie wohnst du?*).

4. Tulokset

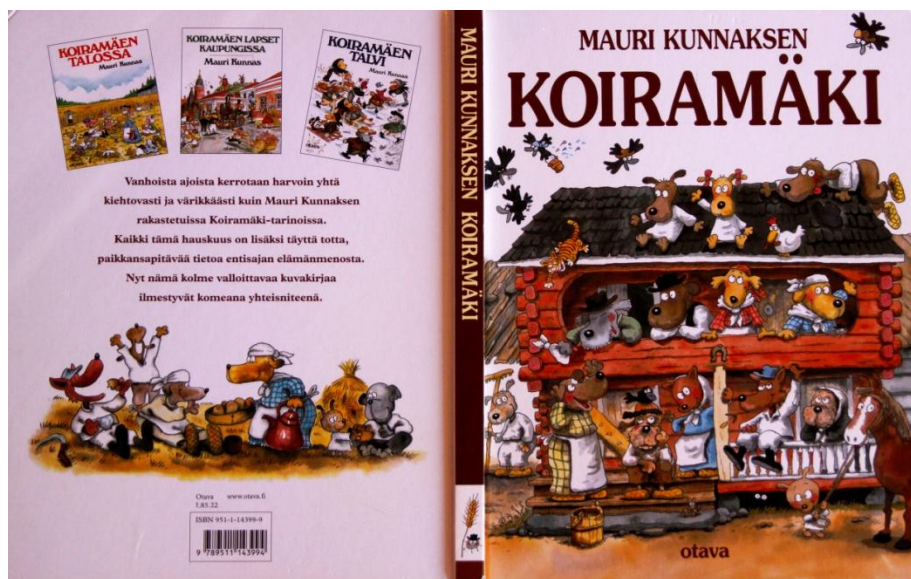
Sen lisäksi, että tarkastelen arkkitehtuurin kokemisen peruskäsitteiden esiintyvyyttä kirjoissa, olen kiinnostunut kuvan ja tekstin suhteesta, sekä kirjojen teemojen suhteesta todellisiin rakennuksiin. Onko kirjojen sävy opettava, toteava vai kuvaileva? Millaisia piilomerkityksiä tai agendoja kirjoihin sisältyy? Mitä jätetään sanomatta? Nämä huomiot jaottelen kunkin kirjan kohdalla väliotsikoiden ”miten”, ”miksi” ja ”kenelle” alle. Kohdassa ”miten” pohdin kirjan rakennetta, sisältöä ja tyyliä. ”Miksi” keskittyy siihen, mitä tarkoitusta kirja palvelee, ja miten se suhtautuu verrokkeihinsa. ”Kenelle” keskittyy kohderyhmään. Näiden lähilukua hyödyntävien pohdintojen avulla vastaan tutkimuskysymykseeni. Löytyykö arkkitehtuurin peruskäsitteitä pohtiva lastenkirja? Millainen kokonaiskuva tarjonnasta muodostuu? Minkä lajityypin puitteissa arkkitehtuurin peruskäsitteet tulivat selkeimmin esille? Silmäilyä helpottaakseni olen tehnyt käsiteltyjen kirjojen ominaisuuksista kaavion liitteeseen 3. Pohdintaosuudessa teen tilanteesta yhteenvetoa.

4.1. Kuvakirjat kuvallisen tiedon äärellä

Seuraavat kirjat ovat lasten kuvakirjoja sillä perusteella, että kuvat ja teksti muodostavat yhdessä luontevan kokonaisuuden, jossa toista ei voisi olla ilman toista. Kuva ja sana ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja toimivat rinnakkain, lomittain ja limittäin luoden yhdessä merkityksiä.⁵⁴

⁵⁴ Heinimaa 2001, 143.

4.1.1. Kunnas, Mauri 1996. *Mauri Kunnaksen Koiramäki* / ...apuna Tarja Kunnas. Helsinki: Otava.



Mauri
Kunnaksen
Koiramäki

Valokuva:

Kaisa Sjövall

Miten?

Lastenkirjoja tutkinut Pirjo Suvilehto luokittelee Mauri Kunnaksen tuotannon faktioksi, koska "niissä yhdistyvät tarkkaan tutkittu ja taustoitettu tieto sekä fantastinen, sepitetty todellisuus".⁵⁵ Kunnaksen tuotanto on kuitenkin hyvin laaja, ja kirjat ovat keskenään erilaisia. Mielestäni osa niistä voidaan luokitella kuvakirjoiksi ja osa faktioiksi. *Mauri Kunnaksen Koiramäki* - kokoelmateos, joka pitää sisällään *Koiramäen talossa* (1980), *Koiramäen lapset kaupungissa* (1982) ja *Koiramäen talvi* (1988), sivuaa vahvimmin rakennetun ympäristön teemaa. Siinä kuvat ovat pääosassa, ja teksti antaa kuvitukselle lisää sisältöä. Faktatieto on piilotettu visusti fiktiivisen tarinan sisään. Kirjan luonne on voimakkaan elämyksellinen. Kunnas luo teoksissaan ehyen ja sympaattisen mikromaailmansa. Kirjaa luettaessa jujuna on juuri tuohon maailmaan sujahtaminen, eikä niinkään historian tietoinen oppiminen. Takakannen tekstissä sanotaan, että asiat perustuvat historiallisiin tosiasioihin. Kirjaa lukiessa asia ei tule suoraan ilmi, mikä aiheuttaa sen, että seikasta tulee lukijalle merkityksetön lukukokemuksen kannalta. Näistä syistä miellän *Koiramäen* kuvakirjaksi, koska ensisijainen tarkoitus ei ole jakaa tietoa faktion keinoin. Kunnaksen monet muut teokset (esim. *Kaikkien aikojen avaruuskirja* (1989), *Koirien Kalevala* (1992), *Seitsemän koiraveljestä* (2002) ja *Koiramäen Martta ja Ruuneperi* (2005)) ovat sitä vastoin selvästi faktioita.

⁵⁵ Suvilehto 2014, 43.

Mauri Kunnaksen Koiramäki antaa enemmän tietoa entisajan elämänmenoista ja tavoista, kuin rakennetusta ympäristöstä tai asukkaiden suhteesta siihen. *Koiramäen talossa* -kirjassa kerrotaan hyvin vähän itse rakennuksista. Talot ja rakennukset ovat aina läsnä siellä missä on ihmisiä (tai ihmismäisiä koiria), mutta Kunnaksen kirjoissa päähuomio on ehjän ja uskottavan vanhan ajan tunnelman luomisessa. Informaatio on vahvasti kuvissa. Teksti keskittyy perheen vuodenvierailuun noudatteleviin puuhiin. Tekstitieto rakennuksista painottuu kolmelle ensimmäiselle aukeamalle. Tämän jälkeen kuvat keskittyvät yhdessä tekstin kanssa maatalouspuuhiin tai kaupunkilaisten päivittäiseen elämään. Kuvista saa autenttisen kuvan entisajan maalais- ja kaupunkielämästä. Tieto painottuu kansatieteeseen ja historiaan. Kunnaksen kirjoissa on omanlaisensa hyväntuulinen ja intiimi tunnelma, joka on lumonnut lapsiyleisönsä sukupolvesta toiseen. Lukija tekee kuvituksesta monia huomioita, vaikka niitä ei suoraan sanallisteta. Kuvissa on paljon sisäänrakennettua tietoa. Rakennukset on selvästi tehty hirsistä. Se, millainen esimerkiksi aitta tai riihi on, kerrotaan kuvilla eikä tekstissä. Kuvista käy ilmi myös rakennusten väri ja luonne. Kuvien keskeltä löytyy joitain kuvauksia rakennuksista: "*Koiramäen riihi on suuri rakennus, ja niin synkkä, ettei Elsa uskalla yksin mennä lähellekään sitä*".



Mauri Kunnaksen Koiramäki. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Kunnaksen Koiramäkeen sijoittuvat kirjat ovat perinteisiä kuvakirjoja. Kunnas on kertonut saaneensa vaikutteita Richard Scarryn kuvituksesta. Kuvallinen maailma on kirjoissa pääosassa, ja teksti on selvästi kuville alisteinen. Teksti kuulostaa välillä jopa hieman hassulta, koska Kunnas käyttää tekstissään paikoitellen sanajärjestystä, jolla on haluttu antaa mielikuva vanhahtavasta kielestä. Tyyli ei noudata äidinkielen kielioppisuosituksia: "*Kuumennettuun maitoon kaataa emäntä piimää*". Kirjoista syntyy vaikutelma, että Kunnas on halunnut luoda oman kuvallisen pienoismaailmansa. Huumori on vahvasti läsnä, ja kirjojen suosio perustuu lasten maailmaa arvostavaan ja lapsilähtöiseen lähestymistapaan. Lapsia ei aliarvioida kirjoissa. Päinvastoin lapset on nähty arvokkaana kohteena, joille on haluttu tehdä laadukas kirja.

Rakennuksia ajatellen kirjan sävy on opettava. Erilaiset maatilan rakennukset nimetään ja sijoitetaan oikeisiin paikkoihin. Rakennukset toimivat tapahtumien näyttämönä kuin entisaikojen opetustaulut. Kunnaksen tavoitteena on selvästi ollut opettaa lapsia arvostamaan historiaa ja menneiden sukupolvien tapoja ja tottumuksia. Koirahahmojen laittaminen pääosaan toimii ovelasti siten, että lapsi saa tapahtumiin satumaista etäisyyttä, samalla kun hahmot tulevat luonteenpiirteineen lukijaa lähelle. Kunnaksen "opettaminen" tapahtuu ikään kuin siinä sivussa. Päähuomio on koko ajan kuvituksessa ja hahmoissa. Rakennusten rooli on olla kulissimaisena osana suurta historiallista kertomusta.

Kenelle?

Kunnaksen tuotanto kuuluu jo suomalaisen lastenkulttuurin kaanoniin, ja sitä voidaan nimittää klassikoksi. Kirjat on tarkoitettu aikuisen ja lapsen yhdessä luettaviksi. Aikuinen voi lukea tekstiä lapsille, tai tekstiä voidaan lukea yhdessä, jos lapsi osaa jo lukea. Kuvakirjan lukeminen lapselle on intiimi tilanne, johon liittyy myös läheisyyttä. Lukutaidoton lapsi viihtyy myös yksin runsaan kuvituksen äärellä. Muumien tavoin Koiramäen väki on osa kaikkien suomalaisten kollektiivista tietoutta.

4.1.2. Havukainen, Aino - Toivonen, Sami 2012. *Tatu ja Patu Helsingissä*.
Helsinki: Otava.



Tatu ja Patu Helsingissä. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miten?

Havukaisen ja Toivosen kuvitus pursuaa hykerryttäviä yksityiskohtia, jotka takuuvarmasti painelevat lasten naurunappuloita. Pieni lukija, ja miksei isokin, saa riemua bongatessaan kuvamaailmasta piilotettuja yksityiskohtia. *Tatu ja Patu Helsingissä* -kirjassa rakennetulla ympäristöllä on *Koiramäkeä* kulissimaisempi rooli. Kirjassa vilisevät Helsingin maamerkit hauskaasti piirrettyinä ja runsailla yksityiskohtilla höystettynä. Jos kaupunki ei ole lukijalle tuttu, rakennussijoittelulla on enemmän uutisarvoa. Jos rakennukset ovat lukijalle tuttuja, riemua tuottaa niiden tunnistaminen. Viivoitin ei ole kuvitustyössä juuri kulunut, mikä luo kirjaan leikkisää ja rentoa tunnelmaa. Rakennukset ovat siellä missä pitääkin, mutta kuitenkin vähän sinne päin. Rautatieaseman lampunkantajat ovat tosielämän veljiään ilmeikkäämpiä, ja Kansallismuseota kohti tallustaa Väinämöinen tuohitorvi kainalossa. Toisessa kuvassa Kansallismuseon karhu tuijottaa perustuksissa piilevää kassakaapin luukkuu. Rakennus pitää siis sisällään aarteita. Seinän halkeama on paikattu laastarilla, ja ulokkeen päällä on linnunpesä.

Rakennukset saavat näin luonnetta, ja sympaattiset yksityiskohdat luovat rakennuksiin lähes kiintymyksellisen suhteen. Yksityiskohdat kertovat myös ajallisuudesta. Metroaseman liukuporraskuilu on piirretty kuvaavasti lintuperspektiivistä, ja Kauppatorin kuhina ja vilinä välittyy koko sivun kuvasta.

Tarinassa on vahvasti mukana kulkeva juoni, joka pitää lukijaa jännityksessä. Tahti on niin kiivas, että paikoilleen ei juurikaan ehditä jäädä ympäristöä tarkkailemaan. Kaikki tieto rakennuksista onkin kuvissa. Osa rakennuksista nimetään. Tekijät peräänkuuluttavat kirjassaan lasten näkökulmaa kaupunkitilan haltuun ottamiseen. Hassun kuvitustyylin myötä lasten maailma on ikään kuin valloittanut Helsingin ja muuttanut sen lasten Helsingiksi. Tatun ja Patun mielestä jäätelökioskeja voisi olla joka kadunkulmassa. He suunnittelevat jättimäistä jäätelöpatsasta Jori-serkkunsa kunniaksi. Tämä ajatus kertoo siitä, että kaupunkitilaa ei pitäisi ottaa valmiiksi annettuna, vaan ihmisiä tulisi kannustaa muokkaamaan sitä omanlaisekseen. Ajatukseen voi liittää myös lievää anarkismia, aivan kuten Tatun ja Patun toimintaankin. Kirjan kuvassa valtavan kokoinen vaaleanpunainen jäätelöpatsas on valloittanut koko Senaatintorin. Miten kaupunki otetaan haltuun? Millainen kaupunki olisikaan, jos lapset saisivat päättää? Kirjan tekijöiden visiot voivat saada lasten mielikuvituksen laukkaamaan ja aivonystyrät raksuttamaan. Kaupunkiympäristöön voi jokainen vaikuttaa. Kenen näköinen kaupunki on? Kenelle se on suunniteltu? Onko kaupunki oikeasti hauska?



Tatu ja Patu Helsingissä. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Kirja kuuluu laajaan Helsinkiä käsittelevän kirjallisuuden lajiin. Lapsille ja nuorille suunnattuja Helsinki-aiheisia lastenkirjoja on niin paljon, että Helsingin kaupunginkirjasto on julkaissut niistä luettelomaisen pienpainatteen nimeltään *Hyppyjä Helsinkiin : Lastenkirjojen Helsinki*.⁵⁶ Lyhyen esipuheen, joka on päivätty 7.10.2014, on kirjoittanut Maija Korhonen, Ismo Loivamaa ja Tytti Tuunanen. Tutkielmaa kirjoittaessani kirjojen Helsinki-painotus yllätti ja myös ärsytti. Miksi niin monet kirjat keskittyvät Helsinkiin? Millaista on lukea Helsinki-kirjaa Kainuussa? Ehkä kainuulainen lukija suhtautuu *Tatu ja Patu Helsingissä* -kirjaan enemmän tietoa antavana kirjana. Helsinki-kirjojen runsautta voidaan johonkin rajaan asti perustella pääkaupungin erikoisasemalla. Helsingissä on toki monia valtakunnallisia merkkirakennuksia, mutta tässä tullaan kysymykseen siitä, onko kirjoissa tärkeämpää käsitellä lasten elämismailmaan kuuluvia rakennuksia vai arvokkaiksi nimettyjä monumentteja. Tatum ja Patun puolustukseksi voi sanoa, että he hoitavat leiviskänsä iloisen huumorin siivittämänä, joka ei katso aikaa eikä paikkaa. Samanlainen kirjojen pääkaupunkiin keskittyminen liittyy länsinaapurissa Tukholmaan,⁵⁷ ja ehkä pääkaupungin saama huomio lastenkirjoissa onkin laajempi ilmiö.

Huumori on kirjan läpäisemistä teemoista voimakkain. Helsingin arvorakennuksiin ei tarvitse suhtautua jäyhällä kunnioituksella. Kaupunki on olemassa ihmisiä varten, eikä elämän tarvitse olla aina vakavaa. Senaatintorista kannattaa tietää se, että se on oivallinen paikka valtavalle jäätelöpatsaalle. Mitä sitten, että tuomiokirkko jäisi täysin sen varjoon, eikä yliopiston päärakennuksesta enää näkisi valtioneuvostoa, eikä toisin päin? Hauskuus ja huolettomuus vetoaa lapsiin, ja niiden avulla voisi kertoa monenlaisia arkkitehtuuriakin käsitteleviä tarinoita.

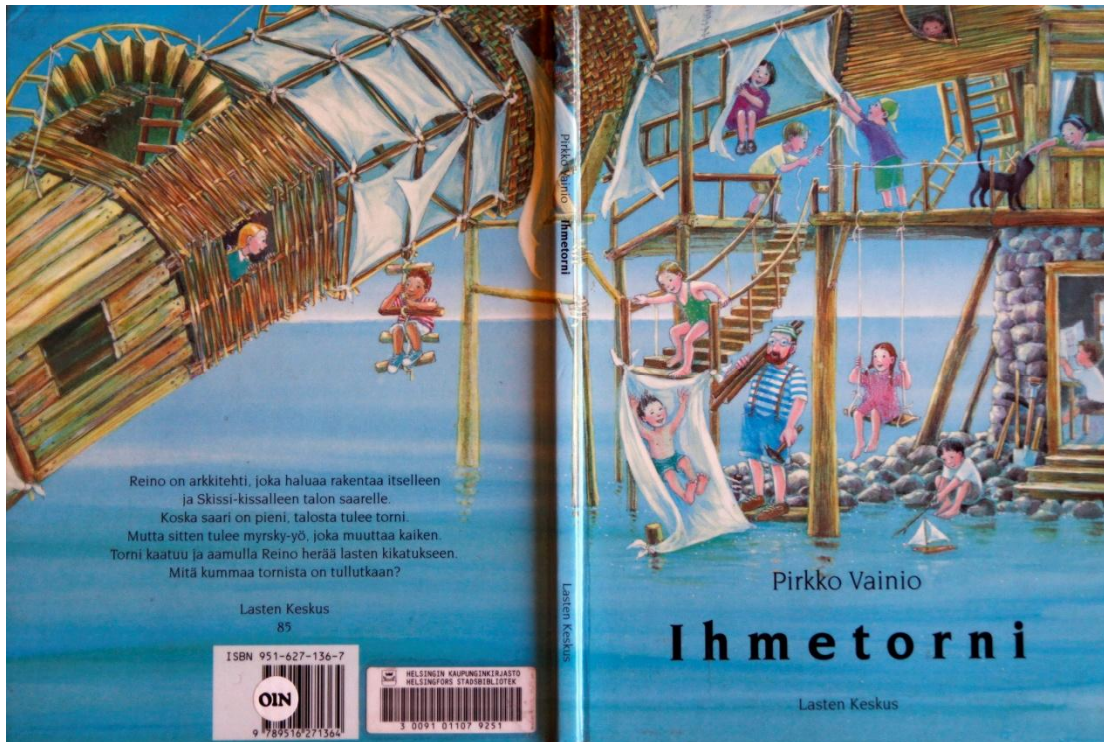
Kenelle?

Tatu ja Patu -kirjoja on ilmestynyt jo monia, ja tuotannosta onkin muodostumassa Kunnaksen kirjoihin verrattavissa oleva ilmiö. Molemmat luottavat runsaaseen kuvitukseen, huumoriin ja positiivisuuteen. *Tatu ja Patu Helsingissä* on laadukas kuvakirja, ja sitä ja muita tekijöiden kirjoja on käännetty myös muille kielille.

⁵⁶ Pienpainate löytyy pdf-muodossa Pro Lastenkirjallisuustalo ry:n nettisivuilta: <http://www.lastenkirjallisuustalo.fi/hyppyja-helsinkiin---lastenkirjojen-helsinki>. Luettu 1.4.2015.

⁵⁷ Nikolajeva 2000, 134.

4.1.3. Vainio, Pirkko 1997. *Ihmetorni*. Helsinki: Lasten keskus.



Ihmetorni. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miten?

Pirkko Vainio on kirjoittanut ja kuvittanut kirjan alun perin saksan kielellä *Wir bauen eine Haus-Turm-Brücke*. Klassinen kuvakirja on yksi harvoista löytämistäni lastenkirjoista, joissa mainitaan nimeltä arkkitehdin ammatti. Takakannen esittelytekstin mukaan "*Reino on arkkitehti, joka haluaa rakentaa itselleen ja Skissi-kissalleen talon saarelle. Koska saari on pieni, talosta tulee torni.*"

Arkkitehdin ammatti tulee esitellyksi päähenkilöstä kerrottaessa. "*Reino oli arkkitehti, ja hän oli suunnitellut paljon rakennuksia.*" Kirja kertoo päähenkilön oman talon rakennusprojektista. Kuvat ovat usein koko aukeaman kokoisiksi levittäytyviä akvarelleja. Ensimmäisessä kuvassa arkkitehti seisoo suuren ikkunan äärellä, josta näkyy taloja. Huoneessa valo, varjo ja perspektiivi luovat tilan, joka näyttää tyhjältä asuinhuoneistolta. Oven suussa on pakattu reppu. Teksti kertoo, että "*hän pakkasi reppuunsa paperia, kyniä ja työkaluja ja lähti matkaan*". Kuva pitää sisällään paljon informaatiota. Talon suunnittelu on siis matka, jolle pitää lähteä, ja jättää tyhjä ja merkityksetön tila taakseen. Löydettyään saarensa Reino rakentaa ensin ajopuista lautan, jolla

sinne pääsee. Kierrätysmateriaaleista rakentamalla voi siis päästä lähemmäksi unelmaansa. Kierrätys ja ekologia on otettu tässä yhdeksi mahdollisuudeksi. Arkkitehtuurin ei tarvitse aina olla suureellista ja silotettua. Reinolle rakentaminen on iloista puuhaa, eikä hän välitä työn vaivoista.

Kun varsinainen rakentaminen alkaa, prosessista tuodaan esille keittiön rakentaminen, lieden muuraaminen, sekä arkkitehdin oman maun mukainen makuuhuone. Näin tullaan käsitelleeksi eri rakennusosia ja tärkeitä tiloja. Reino rakentaa huoneita toisen perään. Rakennusmateriaalit ovat löytötavaroita rannalta ja merestä. Reino puhuu kissansa kanssa väreistä. Tästä lukija voi päätellä, että värien pohtiminen on osa arkkitehdin työtä. Rakentelun lomassa tulee käsiteltyä myös musiikkia ja koristelua. Lopulta torni kaatuu myrskyssä, ja siitä tuleekin silta saaren ja mantereen välille. Arkkitehtuuri on siis parhaimmillaan monikäyttöistä ja uudelleenmuotoiltavaa. Mantereen lapset ottavat sillan heti kuin omakseen, ja alkavat leikkiä siinä. Hetken ihmeteltyään arkkitehti pyysi lasten apua rakenteen vahvistamiseen. Yhteisen ponnistuksen jälkeen tuloksena oli jotain ennalta suunnittelematonta. *”Me luulimme, että aioit rakentaa tornin!” lapset sanoivat. ”Niin minäkin!” Reino nauroi ja naputteli vasarallaan, ”tai oikeastaan halusin talon.” ”Ja sitten siitä tulikin silta!” lapset kikattivat.* Lopussa Reino on ikionnellinen. Rakennuksen henki muuttui, kun sinne tuli paljon ihmisiä. Lapset tekivät tilasta eloisan ja iloisen. Arkkitehtikin oppi jotain uutta vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kirja kertoo siitä, miten eri ihmiset kokevat tilan eri tavalla.

Kuvien merimaisema luo rauhallisen taustan rakennusvaiheille. Taivaan ja meren väliin jäävä horisonttiviiva antaa mahdollisuuden matkaan vailla selvää määränpäättä. Tärkeintä on vapaus ja ajatusten esteetön virtaaminen. Kysymys on mielentilasta, jota ei rajoiteta tarkoilla suunnitelmilla. Kirja luo mielikuvaa arkkitehdin taiteellisesta vapaudesta suunnitella jotain ihmislähtöistä. Jotain sellaista, joka tuottaa iloa ja onnellisia ihmisiä. Rakennus ei rajoita ja sido ihmisiä, vaan se on monikäyttöinen, muuntautumiskykyinen ja joustava. Rakennus on olemassa ihmisten iloksi ja hyödyksi. Se muuntautuu ihmisten tarpeiden mukaan. Kirja kertoo yhteisöllisyydestä. Rakennetun ympäristön luominen on yhteinen tehtävä, ja kaikki saavat vaikuttaa siihen. Jokainen lapsi saa antaa rakennukselle oman panoksensa. Lapset otetaan mukaan suunnitteluun ja rakentamiseen. Lopputuloksena on kuvituksesta huokuva paratiisinomainen maisema, jossa rakennus mahdollistaa harmonisen yhdessäolon. Arkkitehti oli alussa hieman yllättynyt, kun lapset ikään kuin valloittivat rakennuksen. Alkuhämmästyksen jälkeen hän huomasi, että tapahtunut oli kaikkien etu.

Valo on tärkeä elementti kirjassa. Muita arkkitehtuurin kokemisen kannalta tärkeitä käsiteltyjä teemoja ovat kierrätetyt rakennusmateriaalit, rakennuksen muoto, värit ja ympäristö. Korkean rakentamisen syy tulee selitettyä: kun maa-ala on pieni, on pakko rakentaa ylöspäin. Maku on myös mielenkiintoinen käsite, vaikka sitä ei avatakaan kovin syvällisesti. Se on kuitenkin jonkinlainen ohje ja määräävä tekijä sille, minkälaisen muodon rakennus saa.

Kuvat antavat tarinalle oleellista lisätietoa kautta linjan. Teksti ilman kuvia jäisi hyvin puutteelliseksi. Kuvat luovat kirjan tunnelman ja satumaisen maailman, teksti keskittyy yksityiskohtiin ja kertoo ajattelun tason yksityiskohdista, joita olisi vaikeampi esittää kuvallisesti.



Ihmetorni. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Ihmetorni on perinteinen kuvakirja, jossa kuvat ja tekstit muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Kirjassa käsitellään olemuksen arkkitehtuurin teemoja. Sen arkkitehtuurikäsitys on ihmisläheinen ja kokemuksellinen. Arkkitehtuuri on ikään kuin mielentila, joka parhaimmillaan tuottaa onnellisuutta ihmisille. Kirja on sisällöltään harvinaisen selvästi arkkitehtuuriin keskittyvä. Kuvakirjoissa käsitellään aiheita, jotka ovat lapsille tärkeitä. On hienoa, että kirjan tekijä on ymmärtänyt arkkitehtuurin tärkeäksi aiheeksi lapsille. Kirjan aihe on raikas poikkeus siinäkin mielessä, että sen aiheeksi ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa mitään tunnettua rakennusta, aikakautta tai kaupunkia. Rakentaminen on fantastista ja unelmiin liittyvää, ja kertoo arkkitehdin tarpeista ja ajatuksista. Kuvakirja lajityyppinä mahdollistaa viipyvän runollisuuden mielikuvitusmaailmassa.

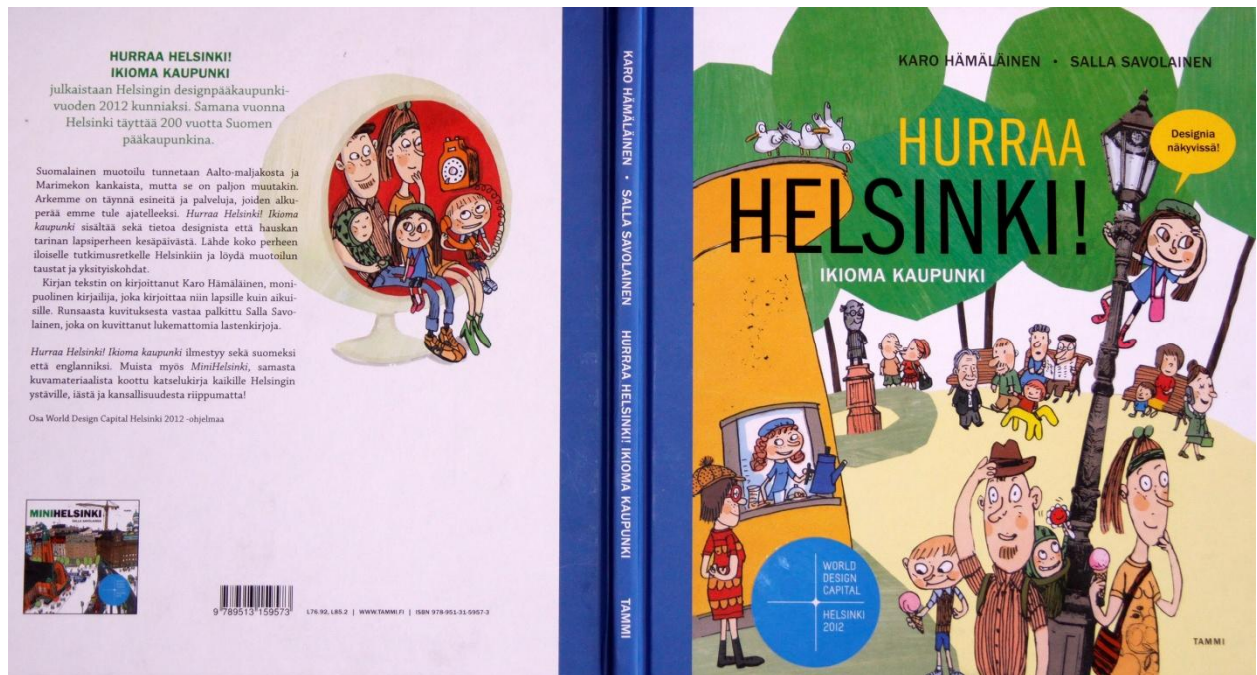
Kenelle?

Kirja on tarkoitettu aikuisen lapselle lukemaksi. Kuvissa on paljon yksityiskohtia, joita lapsen on mukava tutkia. Yenawinen hengessä kuvat innostavat tekemään huomioita ja esittämään kysymyksiä. Kirjassa on paljon aineksia lapsen ja aikuisen miellyttäväksi yhteiseksi lukuhetkeksi. Tämä kirja saattaisi tarttua kirjastossa yhtä hyvin rakennuksista kiinnostuneen, kuin hyvää kuvakirjaa etsivän lapsen tai aikuisen matkaan.

4.2. Faktiot tietoa ja sepitettä yhdistämässä

Seuraavat kirjat ovat faktioita sillä perusteella, että niissä yhdistyvät mielikuvituksellinen tarinankerronta, sekä tutkittuun tietoon perustuva viitekehys. Tähän tavoitteeseen on päästy kirjoissa erilaisia keinoja hyödyntämällä. Kirjat poikkeavat toisistaan suuresti verrattuna esimerkiksi kuvakirjoihin, joiden tyyli on usein selkeämpi.

4.2.1. Hämäläinen, Karo - Savolainen, Salla 2011. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.



Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miten?

Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki on julkaistu osana World Design Capital Helsinki 2012 -ohjelmistoa. Se kertoo hassun ja polveilevan tarinan perheestä, joka lähtee päiväksi kaupungille ja mehukannua ostamaan. Kuvituksesta voi bongata tuttuja designesineitä ja kaupungin rakennuksia. Ulkoasu on kollaasimainen yhdistelmä tyylieltyjä valokuvia, sekä piirroksia. Ilme on raikas ja leikkisä. Leikatut kuvapinnat tuovat mieleen Oili Tannisen Nunu-kuvitukset. Hakaniemen toria reunustavat talot kaartuvat iloisesti vinksalleen. Noudatteleeko näky lapsen näkökulmaa? Kaupunkitila on kuvissa väljä, ja sinne mahtuvat kaikenlaiset ihmiset, lemmikit ja kasvit, polkupyörät, ratikat ja autot. Kuvat kertovat tärkeimmät asiat kirjassa, ja siinä on paljon tarttumapintaa lasten arkeen. Vaikka tarina sijoittuu taas Helsinkiin, monen lapsen kotona voi olla Helsingin ulkopuolellakin Paratiisi-astioita tai Marimekon kankaita. Tarina on viitteellinen, eikä sillä ole niin paljon painoarvoa kuin esimerkiksi *Tatu ja Patu Helsingissä* -kirjassa. Keskellä kirjaa on aukeaman kokoinen peli, joka muistuttaa Snakes and ladders -peruskonseptia.

Käytännössä noppapeli on listaus designesineistä ja suunnittelijoista, eikä se innosta tai kiinnosta pelaamiseen asti.⁵⁸ Ajatus nousee pelin ulkoasusta ja sisällöstä. Mielenkiintoinen ja yllätyksellinen pelisisältö on jäänyt puuttumaan. Jäljelle jää vain tuttu peruspelin runko, johon on haluttu sisällyttää knoppitietoja. Tulee tunne väkinäisestä aikuinen tekee lapselle -ajattelusta, jossa pääasia onkin aikuisen ideoiden toteuttamisessa eikä lasten kuuntelemisessa.

Kirja on täynnä värillisiin kuvakehyksiin sijoitettuja pienoistietoiskuja. Näissä tietoiskuissa esitellään muotoilijoita, arkkitehteja, designtuotteita sekä arkkitehtuurikohteita. Lukiessa tietolaatikot on helppo ohittaa tai lukea lapsen iän ja mielenkiinnon mukaan. Oman kokemukseni mukaan niitä on raskas lukea, ja 9-vuotias poikani huudahti spontaanisti, että "eihän noita kukaan jaksaa lukea!" Kuinka hyvin luettu faktatietous jää lapsen muistiin? Jos se ei jää muistiin, onko sitä mielekästä painaa kirjaan aikana, jolloin minkä tahansa yksittäisen tiedonjyvän voi googlettaa sekunneissa? Philip Yenawine kirjoittaa kokemuksistaan työstään New Yorkin modernin taiteen museon johtavana lehtorina siitä, että huolimatta heidän laadukkaista ja monipuolisista pedagogisista projekteistaan ja konsepteistaan, tieto ei tuntunut jäävän museokävijöiden päähän, vaikka he palveluista pitivätkin.⁵⁹ Ylhäältä alas luennoitu tieto ei tee vaikutusta kuulijaansa. Kuulija täytyy osallistua osaksi tiedon tuottamista. Kiinnostus täytyy saada herätettyä, ja elämyksellisyys tuottaa enemmän tietoa kuin vuosilukulistaukset. Lapset haluavat usein, että rakkaita lempikirjoja luetaan heille uudestaan ja uudestaan lukemattomia kertoja. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki* -kirjan himokuuntelija saattaa oppia ulkoa kirjan nippelitietoakin, sikäli mikäli sen tyyppinen teksti kuuluu jonkun lapsen unelmalukemistoon. Parhaimmillaan kirja herättää kysymyksiä ja keskusteluja. Voi vain toivoa, että näin käy *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki* -kirjan kohdalla.

⁵⁸ 9-vuotiaan poikani mielestä peli näyttää tylsältä. "Siinä vaan mentäis eteenpäin. Miksei oo erikseen peli? Toihan on kirja."

⁵⁹ Yenawine 2014, 4.



Miksi?

Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki. Valokuva: Kaisa Sjövall

Kirjan sisältö noudattelee yleisestikin vallalla olevaa traditiota, jossa arkkitehtuuri ja muotoilu sidotaan yhteen. Tämä näkyi Helsinkiin kaavailtuun Guggenheim-taidemuseoon liittyvässä keskustelussa, jossa designin ja arkkitehtuurin esittämiseen haluttiin kiinnittää erityishuomiota. Aalto-yliopiston Taiteen laitoksella on kurssi nimeltään Arkkitehtuuri- ja muotoilupedagogiikka, ja Designmuseum ja Arkkitehtuurimuseo sijaitsevat Helsingissä samalla tontilla. Kuinka paljon designilla ja arkkitehtuurilla sitten on yhteistä, on mielenkiintoinen keskustelun aihe. Muotoilija ja arkkitehti joutuvat molemmat pohtimaan käyttäjää. On kuitenkin eri asia pohtia käyttöesineen ominaisuuksia ja tilaratkaisuja, joissa asutaan. Yhtä lailla design ja arkkitehtuuri ansaitsisivat sellaisia lastenkirjoja, joissa on syvällisesti paneuduttu jompaan kumpaan. WDC-vuonna julkaistu kirja yhdistää arkkitehtuuria ja designia ehkä siksikin, että tuona vuonna Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon välissä oli yhteinen paviljonki, joka toimi teemavuoden tapahtumien yhtenä päänäyttämönä. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki* -kirjassa arkkitehtuuri ja design jäävät omiksi erillisiksi saarekkeikseen. Kummastakaan ei luoda kokonaiskuvaa, vaan annettu tieto on sirpalemaista. Tässä on yleinen lastenkirjojen kasvatuksellinen ongelma. Kun kaikesta halutaan kertoa jotain, tullaan vain sipaisemaan pintaa.

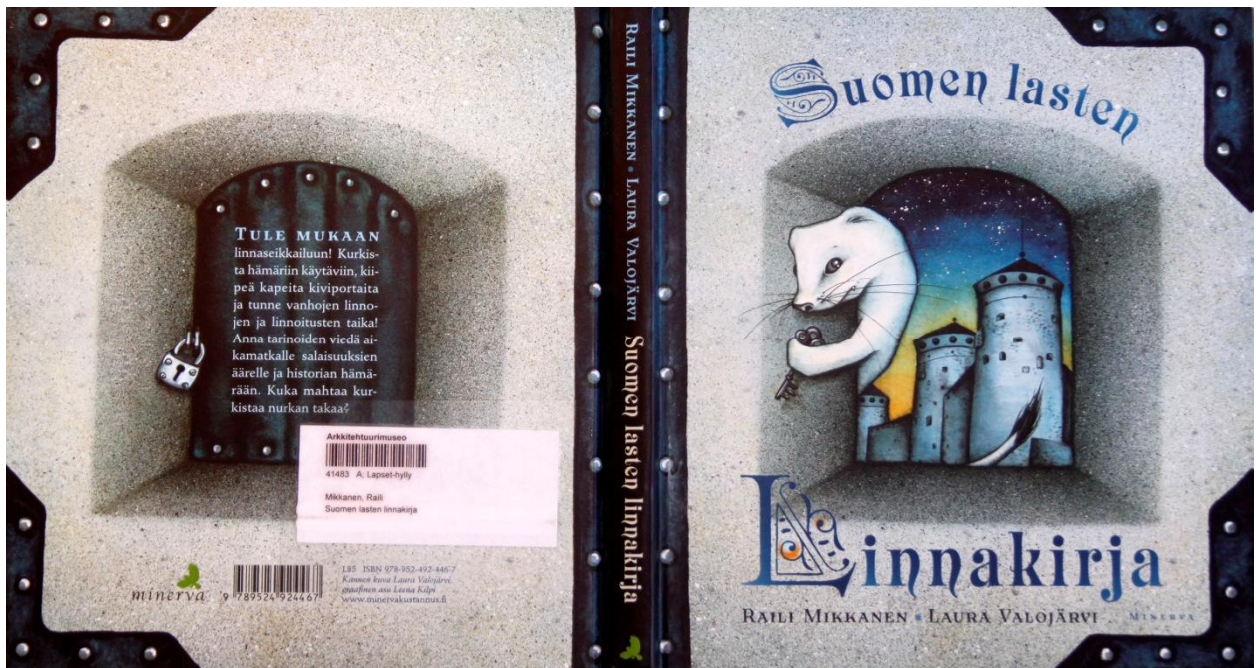
Designesineet ovat levinneet koko Suomeen, mutta rakennukset pysyvät yhdessä paikassa. Jos arkkitehtuuriakin haluaisi käsitellä demokraattisesti, se täytyisi tehdä arkkitehtuurikasvatuksen peruskäsitteiden avulla yksittäisiin rakennuksiin keskittymättä. Lapsia tulisi ohjata soveltamaan

näitä näkökulmia oman elinympäristönsä rakennuksiin. Tässä kirjassa World Design Capital -konteksti ja arkkitehtuurin ja muotoilun yhteen puristaminen paistavat liiaksi läpi. Rakennukset ovat pelkässä statistin roolissa. Arkkitehtuurikasvatuksen peruskäsitteet jäävät käsittelemättä. Viitekehyksenä toimiva tarina on ohut, eikä jaksakaan pitää mielenkiintoa yllä. Kirja olisi toiminut paremmin kuvakirjana, jos tarinaan olisi panostettu ja tietoikkunat pudotettu pois. Kirjan oppimiskäsitys tuntuu tällaisena behavioristiselta,⁶⁰ jossa lukijalle asetettu oppimistavoite rajoittuu lähinnä ulkoa muistamiseen.

Kenelle?

Todellinen haaste on saada lapset innostumaan ja kiinnostumaan. Lasten aliarvioiminen on valitettavan yleistä. Lapset janoavat tietoa, ja ovat usein iloisissa saadessaan sitä. Kuinka tietoa tuotetaan ja välitetään, on pohdinnan arvoinen kysymys. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki* on selkeästi faktio, jonka painotus on kuvallisessa informaatioissa. Sellaisena se on tarkoitettu aikuisen kanssa yhdessä luettavaksi. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki* -kirjan kuvamateriaalista on tehty myös pahvinen katselukirja vauva- ja taaperoyleisölle. Sen nimi on *MiniHelsinki*.

4.2.2. Mikkanen, Raili - Valojärvi, Laura 2011. *Suomen lasten linnakirja*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.



Suomen lasten linnakirja. Valokuva: Kaisa Sjövall

⁶⁰ Räsänen 2008, 38.

Miten?

Suomen lasten linnakirja kertoo nimessään selkeästi, mistä on kysymys. Kirja kertoo Suomen linnoista suomeksi lapsille. Kirja alkaa mukaansatempaavalla houkuttelulla linnojen maailmaan. Aihealue on lapsille herkullinen, sillä sadut ja tarinat vilisevät linnoja ja kuninkaallisia. Prinssit ja prinsessat ovat aina olleet satujen vetovoimaisia sankareita. Kirja alkaa näillä sanoilla: *"Tule mukaan kurkistamaan pitkiin hämäriin käytäviin, kapuamaan kapeita kiviportaita, katsomaan korkealta kauas, kuvittelemaan menneitä aikoja, tuntemaan vanhojen linnojen ja linnoitusten taikaa!"* Laura Valojärven kuvitus on lumoavaa ja satumaista. Hän kommentoi edellä mainittua tekstiä koko aukeaman kuvalla, jossa suurihameinen ja raitasukkahousuinen hahmo kipuaa tiilisiä kierreportaita ylöspäin sellaisella kiireellä, että hänen ylävartalonsa on ehtinyt kuvasta pois, ja portaille on jäänyt jälkeen hänen toinen kenkensä. Kuva on dynaaminen ja kiinnostava, ja siinä on selkeä viittaus satumaailmaan. Kuva-aukeamalla on heti päästy asian ytimeen. Kierreportaat antavat viitteen ylös jatkuvasta tilasta. Ikkunasta tulee valoa ikkunasyvennykseen, mutta samalla valo luo varjoa tummaan seinäpintaan, jonka pintastruktuuri on kuvattu mielenkiintoisesti. Kuvitus on lupaus hämyisestä salaperäisyydestä, joka kätkee sisäänsä lupauksen aarteesta. Se toimii kuvakirjamaisen saumattomasti yhdessä tekstin kanssa. Lapsi otetaan mukaan rakentamaan sisältöjä konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisesti.

Seuraavalla aukeamalla annetaan viitteitä satuihin, mutta selitetään myös, mitä ovat muinaislinnat, leirilinnat, linnat, kartanolinnat ja linnoitukset. Termien ytimekkäiden ja selkeiden esittelyjen jälkeen kirja kehottaa lukijaa tutkimaan asiaa itse lähemmin näillä sanoilla: *"Voit kysyä oman alueesi museosta, missä on ollut sinun kotiasi lähin muinaislinna. Vaikka siellä olisi jäljellä vain muutama kivi, mene istumaan kivelle ja kuvittele, mitä kaikkea kivi on mahtanut nähdä."* Kirjoittaja kertoo arkeologisista tutkimusmenetelmistä ja selventää muinaismuistolakia omakohtaisin esimerkein. On hyvä tehdä lapsille selväksi, että maasta kaivetut muinaislöydöt kuuluvat valtiolle, eli meille kaikille yhteisesti. Kirjassa on erilaisia kokonaisuuksia, jolloin lukemisesta muodostuu kuin aarteenetsintä. Kirjassa tasapainoillaan selvästi sen välillä, kuinka paljon mielenkiintoisia aineksia otetaan mukaan, ja missä vaiheessa teksti muuttuu taakaksi. Jokainen lukija tulee varmasti tässä omaan lopputulokseensa.

Kirja etenee järjestelmällisesti siten, että ensin esitellään linna (Turun, Hämeen, Raaseporin ja Kastelholman linnat, Olavinlinna, Louhisaaren kartanolinna, Lappeenrannan ja Svartholman linnoitukset sekä Suomenlinna) ja sen jälkeen siihen liittyvä fiktiivinen tarina tai kaksi. Linnan

esittelyt toimivat hyvinä pohjina tarinoille, eivätkä ne ole puuduttavan pitkiä. Kirjasta voi halutessaan lukea lyhyitä tarinoita vaikkapa iltasaduiksi tai keskittyä tietopuoleen. Kaikkea ei tarvitse lukea yhdeltä istumalta alusta loppuun.

Kirja on ulkoasultaan kaunis ja harmoninen. Kuvitus ei kaikeksi onneksi pyri valokuvamaiseen esittävyYTEEN, vaan ammentaa reilusti satumaailmasta linnapotreteissa. Kuvien avulla jokainen linna saa oman erityislaatuisen persoonallisuutensa. Taide tarjoaa tässäkin tietoa, jota ei ole muuta kautta annettavissa. Ilman kuvamaailmaa linnojen tietopohjaiset esittelyt jäisivät paperin makuisiksi. Raaseporin linna saa aavemaisen olemuksen, mikä vastaa hyvin sen tunnelmaa todellisuudessa. Hämeen linnan punaisuus paljastaa linnan oikean luonteen, ja lumitähdet sen edessä viittaavat jouluun, niin ikään punaiseen ja lämpimään maailmaan. Turun linna merkittävämpänä linnana esitetään mahtipontisen suurena ja sammakkoperspektiivistä, mikä korostaa sen juhlavaa ja kunnioitettavaa asemaa. Olavinlinna esitetään goottihenkisenä violetina maailmana. Louhisaaren kartanolinna hehkuu juhlavana syksyisessä maisemassa. Lappeenrannan linnoitus on valokuvista päätellenkin haastava kuvituskohde, ja se onkin kirjassa kuitattu parilla tykillä. Svartholman linnoitus on kuvattu ylhäältä käsin vihreänä smaragdimaaisena saarena. Suomenlinna siintää kaukana meren takana, ja siitä näkyy vain siluetti, josta korkeimmalle nousee majakkanakin toimiva kirkon torni.



Suomen lasten linnakirja. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Kirja noudattelee lapsille suunnattujen faktioiden perinteistä kaavaa siinä mielessä, että se rakentuu rajatun teeman ympärille. Suomalaiset linnat muodostavat selkeän lapsia kiinnostavan kokonaisuuden, joten on luonnollista, että niistä kerrotaan lapsille lapsilähtöisesti. Kirjan painotus on arkeologis-historiallinen. Siinä ei juurikaan pohdita miksi linnat ovat sen näköisiä kuin ovat, tai syvennytä niiden taidehistoriallisiin ominaispiirteisiin. Tilallinen pohdinta ilmenee satujen kontekstissa. Lukija pyritään viemään keskelle vuosisatojen takaisia tapahtumia mielikuvituksen siivin. Perillä keskitytään ennemminkin historiallisiin miljöihin ja arjen todellisuuteen, kuin arkkitehtuurikasvatuksen peruskysymyksiin massasta, muodosta, mittasuhteista, rakenteista, ajasta, liikkeestä, materiaaleista ja väreistä. Parhaiten esittelykohteissa tulee käsiteltyä paikan henkeä. Esimerkiksi Raaseporin linnasta sanotaan, että se näyttää kasvaneen suoraan kalliosta ilman että kenenkään on tarvinnut sitä rakentaa. Useasti mainitaan, että linnoissa on saanut palella varsinkin talvisin. Hämeen linnasta mainitaan muista poikkeava punatiilinen ulkoasu. Päähuomio on kuitenkin kunkin linnan aikaisissa historiallisissa tapahtumissa, sekä linnan asukeissa.

Linnoihin liittyy niin paljon tietoa, että kirjoittajalla on varmasti ollut suuri työ valintoja tehdessä. Aikuisen näkökulmasta tiedon välittäminen tuntuu varmasti merkitykselliseltä. Kirjoittajan sisäinen ääni on ehkä sanonut, että tuon ja tuon asian lasten täytyy ainakin saada tietää. Tarinat elävöittävät ja keventävät tietopuolta, jota kirjassa ei onneksi ole ähkyksi asti. Mutta entä jos kirjassa olisikin otettu rohkea ja täysin uudenlainen lähestymistapa? Entä jos kirjailija olisi lähtenyt käsittelemään linnoja kokempohjalta ikään kuin rakennuksissa kävellen ja kokemuksiaan lukijalle jakaen? Minkälaisista olisi astua sisään Turun linnan portista? Minkälaisena näky olisi avautunut, miltä mukulakivet olisivat tuntuneet keskiaikaisten kengänpohjien läpi? Miten valo ja varjo olisivat vaihdelleet linnan käytävissä kynttilän loimussa? Ja niin edelleen. Lapsilukija olisi päässyt omakohtaiselle retkelle linnan maailmaan. Historialliset faktat olisi voinut lomittaa linnan aistinvaraiseen kokemiseen. Nyt historialliset faktat esitetään osaksi infopaketeissa ja osaksi fiktiivisissä tarinoissa. Miksi tarinoissa on luontevaa käsitellä historiallisia tapahtumia, mutta rakennusten kokemisen mahdollisuus jätetään käyttämättä?

Kenelle?

Kirja on tarkoitettu ensisijaisesti aikuisen luettavaksi lapselle. Koska kuvat ovat kirjassa merkittävässä asemassa, ja niitä on joka aukeamalla, lukukokemuksen on tarkoitus olla yhteinen. On usein hankala arvioida sitä, kuinka paljon tietoa ja kuinka pitkiä tarinoita vielä lukutaidoton lapsi jaksaa kuunnella yhdellä istumiskerralla. Suomen lasten linnakirja on kuitenkin helposti pilkkottavissa osiin. Kouluikäinen lapsi löytää siitä helposti perusfaktoja linnoista, jos ehtii kirjahyllylle ennen kännykästä löytyvän Wikipedian esille ottamista.

Raili Mikkaselle myönnettiin kirjasta Anni Swan -mitali. Mitali on lasten- ja nuortenkirjallisuuden palkinto, joka jaetaan kolmen vuoden välein. Sen myöntää IBBY Finland, eli International Board on Books for Young People Finland. Palkintoperusteluissa sanottiin, että kirja yhdistää taidokkaasti faktaa ja fiktiota. Kaunokirjallisuuden ja tutkimustiedon yhdistäminen kiinnostavaksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi koettiin haasteeksi, jossa Mikkanen on onnistunut. Historian sanottiin perusteluissa heränneen henkiin lukijan silmien edessä.⁶¹ Palkitsijaraati on ollut eittämättä oikeassa. Kirjan nimestä voisi päätellä, että sen pääosassa ovat linnat. Näin ei loppujen lopuksi ole, vaan valokeilassa paistattelevat historialliset tapahtumat. Tilanne on tuttu monista esimerkeistä. Vaikka kirjan sanotaan kertovan rakennuksista, kerronta menee kuitenkin asian ytimen ohi suunnaten huomion yleensä henkilöihin ja tapahtumiin. Lastenkirjoissa eläimille on perinteisesti annettu animistisia luonteenpiirteitä. Miksei rakennuksia voitaisi käsitellä samoin? Rakennuksista kerrottaessa jäädään harmittavan usein ulkokohtaisen toteamuksen ja kuvailun tasolle. Rakennukset vain ovat.

⁶¹ Heikkilä-Halttunen 2012, elektr. 7.6.2012

4.2.3. Kukkulan kortteli -sarja (1987-2010) SKS. Esimerkkeinä Larmola, Maija - Larmola, Yrjö - Lumme, Leena - Mäkiö, Erkki 1987. *Kukkulan kortteli - kaupungin kaksi vuosisataa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ja Larmola, Maija - Larmola, Antti - Lumme, Leena 2010. *Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.



Kukkulan kortteli : kaupungin kaksi vuosisataa. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miten?

Kukkulan kortteli -sarjaan kuuluu viisi kirjaa. Niistä ensimmäinen *Kukkulan kortteli : kaupungin kaksi vuosisataa* (1987) on kooltaan poikkeuksellisen suuri: 42 x 29 cm. Se kertoo kuvitteellisen Kukkulan korttelin tapahtumista 1700- 1980-luvuilla. Kortteli on koostettu Helsinkiin sijoittuvista oikeista rakennuksista. Seuraavat sarjan kirjat julkaisujärjestyksessä ovat: *Kesätukka ja muita juttuja Kukkulan korttelista* (1990), *Monosukka ja muita juttuja Kukkulan korttelista* (1992), *Jenkkipassi ja muita juttuja Kukkulan korttelista* (1998), *Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista* (2010). *Kesätukka* sijoittuu 1920- ja 30-lukuihin, *Monosukka* kertoo 1940-

luvun sodanjälkeisestä ajasta, Jenkkikassi 1950-luvusta ja Tiikerihevonen palaa takaisin 1800-luvun loppuun. Ensimmäistä osaa lukuun ottamatta muut kirjat ovat kooltaan 30 x 21 cm.



Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista. Valokuva: Kaisa Sjövall

Sarjan ensimmäinen osa poikkeaa kokonsa lisäksi muista myös rakenteessa. Myöhemmissä osissa kirjan loppuun on koottu selityksiä. Selitykset ovat irrallisia tietoisuuksia, jotka viittaavat eri sivulle tarinaosassa. Ensimmäisessä osassa leipätekstin ulkopuolella on vain rakennustyyliä selventävä aikajana. *Kukkulan kortteli : kaupungin kaksi vuosisataa* oli tyyliltään radikaali 1980-luvulla syntyessään.⁶² Faktio oli silloin vielä suhteellisen uusi kirjatyyppe. Kirja pyrkii luomaan autenttista ajankuvaa, ja kertomaan havainnollisesti ajan kulumisesta ja sen vaikutuksesta rakennuksiin, elämäntapoihin ja ihmisiin. Kirjan valtavat aukeaman kokoiset aksonometriset piirroskuvat on tehty aina samasta kuvakulmasta siten, että ajan kulumisen vaikutuksia on helppo vertailla. Näin rakennusten elinkaari tulee hienosti esiin. Esipuheessa kirjoitetaan: "*Vanha sepän talo säilyy, mutta sen käyttö muuttuu ja viimein siitä tulee museo. Talo, joka aikanaan edusti uusinta uutta, jää vanhanaikaiseksi ja puretaan, että tilalle saataisiin käyttökelpoisempi rakennus. Niin häviää myös kiinnekohta entiseen, siihen, mille meidän aikamme ja elämämme on jatkoa.*"

⁶² Heikkilä-Halttunen 2011, elektr. 31.10.2011

Kirjan tekstimäärä on ensi silmäykseltä uuvuttava. Yhdistettynä valtavaan kokoon, teoksen ulkoasu tuntuu jopa tyrmävältä. Kirjan käsittely tuntuu välillä hankalalta. Onko sitä tarkoitus lukea vain lattialle levitettyinä? Toisaalta koko tuo vaikuttavuutta kuviin. Koko aukeaman tarkasti maalatut ja piirtimellä viimeistellyt kuvat ovatkin kirjan parasta antia. Tekstiä olisi tarpeeksi romaaniksi asti. Sen päämääränä on luoda autenttista ajankuvaa. Huomio on historiallisissa tapahtumissa. Fiktiivinen tarina mahdollistaa tunnelmien maalailun. Välillä tämä tunnelmointi ylittää rakennuksiinkin. Näin kirjassa kuvataan Aini-tytön kokemuksia mahtavasta 1880-luvun uusrenessanssipalatsista: *"Oli kummallista, että joku asui näin korkealla ja näin suurissa huoneissa. Ikkunasta näki monien talojen yli, ja yhtä korkea oli vain talojen takana mäellä kohoava palotorni. Palotornin mäki oli tekemällä tehty puistoksi, ja pienien puuntaimien vieressä oli niiden tukena keppi, johon puu oli sidottu. Sellaista Aini ei ollut koskaan nähnyt. Ainin koti oli maalaistalo."* Arkkitehtoninen tietous on siis pääasiassa sidottu sepitteeseen, ja sen omaksuminen tapahtuu tarinan kerronnan sivutuotteena.



Eräänä syyspäivänä 1880

Tirehtöön Job. Wihl. Seppelin oli jo vanha mies muutta-
saan uuteen nykyaikaiseen kotiaan. Hän asui nyt niin, että
parempaa voinut toivoa. Hänen rakennuttamansa talo erot-
tui kaikkia, se oli kuin jättäminen kaipokien keskellä. - Ra-
kennuttajan palautus oli paikalle, mistä rukouksena pöin
mansikoita, Seppelin kehäsi työmiehille.
- Usko pois, ei se mikään pikkupoika ole ikini ollut, mut-
si ässä työmiesistä katkerana. - Sitä oli jo syntynyt väkiet
nenin alla ja mitä se väkiet kukaan, kun velli viipyi,
mies kuvitelti.
Seppelin tunnettiin kovana miehenä. Jos hän oli pestan-
nut jonkun katekettin, ei sinä enää kysely, pitko tehdä oi-
tä vai ei palkkansa eteen. Työ oli vaarallista, ja miehet saivat
itse huolehtia siitä, että köydet, johon keikka räystäisi ja kou-
rja tehäissä ripustettiin, olivat kunnossa.
Kerran olivat miehet liehtiväsi mennessä keikkaan,
jonka köydet olivat homeiset ja lahoat. - Sitä näin, jos
mestari itse menee ensin, he olivat sanoneet. Seppelin ei
mennyt vaan antoi miehille heit loppuuttin. Oli kylä työhön
uusia tulijoita. Lahot köydet hierroivat potkii ja keikka
työkennelleet kaksi miestä putoavat. Toinen kuoli, toinen
huivautui. Sellaista tapahtui urakatissa. Seppelin oli oppi-
nut ajattelemaan: työn ennen kaikkea. Jos työ tehtiin huolel-
-

sesti ja nopeasti, rahaa tuli ja kaikki voivat hyvin. Seppelin ja
pa pyhästi äänen, jos näki jonkun levyseppänen sitovan
köytä vöytäsiiseen putoamisen varalta. Äänen hän ei sen-
tään sanonut, että hänen mielestään köysi hidasi kattopeilin
vasarointia.
Jo silloin, kun mestari Seppelin muutti uuteen taloonsa,
hänelle asetettiin tuoli talon rappukäytävän tasanteelle, kol-
mannen ja neljännen kerroksen välillä, siihen missä oli si-
vovarpaveki ja mistä näki vanhan sepänpujan pihapiirin.
Joskus Seppelin jäi pitkäinkin istumaan siihen. Hän oli
elämänsä aikana noussut melkoisesti portaat, siis vertausku-
valisesti ajatellen. Vanhaa rajarakennusta käytettiin luteri-
nä. Sen voisi jo purkaa. Vanhaan kotiin oli Seppelin lanatta-
nut pelikatot. Turhaa hempeilyä. Talo oli kylä erääläinen
muistomerkki, Seppelinin mielestä muistomerkki ennen
kaikkea hänen omasta nousustaan. Siellä asui pihamiestä, jos-
ta oli hyötyä.
Ero lapsuudenkotiin oli suuri ajattelija mitä asiaa tahansa.
Esimerkiksi huonekalut: ennen oli pöytä ja penkki ja tuoli ja
senky... vessaanikin niin kuin mikä huonekalu muurin vie-
rellä... nyt oli salinkalusto, ruokasalin kalusto, herranhuo-
neen kalusto, makuuhuoneen kalusto... kultakelvy peli-
sä... oviherät ja pinnat nyörit ja nyöreissä turpas. Oli
kaupungin kassa. Oli arkistat ja vierasasiat ja monenlaisia
koristeita joka huoneessa.



Johan Wilhelm Seppelin kuoli syksyllä 1880. Hänellä oli on-
nea kuollessaan. Hän ei sairastellut, vaan sydän pysähtyi hä-
nen nukkouksessaan.
Arpettiin hautajaiset. Monta päivää levitettiin. Jokaisen
hautajaisvieraan piti saada mukaansa rinki, joka oli sahra-
mista maustettu ja jossa oli rusinoita. Sukulaista tuli yövie-
räksi. Eri sivota talo ja sitoa ikkunanverhoihin mustat nau-
haruuskätket. Pihamiestä haki metsästä kuuset ovipölyin ja
havut kadulle levitettäväksi, vaimentamaan kärryjen jyrinää
ja hevosen kaviloiden kopsetta surutalon kohdalla.
Ruusu Alma Seppelin otti valituksen palvelustun Kais-
an avuksi pari tyttöä, joista pyykkäri oli maininnut. Sitä sai
pien kaitta.
Ensin aamulla, kun leskiruusi heräsi, hän tunsi vahvan ja
käärin savun hajun. Hän vetäisi aamutun yöpöydän pääl-
le ja veti aamupäivän ymsyn huustensa suojaksi - tulipalossa-
koin oli syytä näyttää säilydyille - ja kiirusti huoneiden ja
kävälven lövite keittöön. Siellä oli häviöksen kaunistas
Laitia lainehi, hillyntöitä puunpaloja ja tuohenkäppyyttä
keltui lummiokossa. Uudet vaaleankeltaisiksi maalatut seinät
olivat mustuneet kuin savusaunan seinät.
Ikkuna oli sellään kaikki ruudut avoimena, mutta korkeal-
la katossa häilyi yhä hamaa savuhattara. Vakainan palve-
lustyttö Kaisa huautui vesiläikköä koulillaan, toinen uusista
työistä, Vappu, nousi palonesta piikkästä ampuriin. Kei-
mas tyttö, Miina, kystrelli nurkassa niin säikähtyneenä, että
leskiruusi arvasi heti koko tuhon hänen syökseen.
- Miina seittänyt nyt, mitä Miina teki, hän komensi.
- Se luuli, että kaasuhellassa käytilään halkoja! Kaisa
alotti.
- Se ei tunne kaupungin tapoja! Se nousi ikkunalautun päi-
lkaan ja aloitti yksinäin työt, että oikein olisi avuksi...
Miina kurkusta pääsi jo itkun parhutus.
- Miina oppi vähitellen, sanot leskiruusi ja pakeni pääl-
tään puustellen salin puolelle. Hän asetteli kynttiläjalokoin
uudet kynttilät, josta ei ollut poltettu sydäntä mustaksi: hau-
tajaisissa tehtiin niin, kun muuten koristeena pedettävissä
kynttilästä aina pollettiin sydäntä herken uskaa. Vanhaan va-
lokuvan hän asetti lipaston päälle ja viereen kynttilän.

Mikael Alexander Mäkelin, iältään 15, seiso iisäitinsä vie-
ressä. Hautajaisvuosessa hän viihtyi huoneissa ja juhlaissa
tilanteesta huolimatta hänen isäitinsä suhasti hänelle vä-
hän väliä opettaivaisesti: - Mikael Alexander, muista ryhti!
Mikael kurnasi ja ojensi selkäänsä. Isoin kuolemasa hän ei
vielä ollut oikein ehtinyt ajatella.
Joku etänen sukulaismies jätti Mikaelin käiden kämmen-
tensä väliin ja kajahti hartaasti: - Tässäkö meillä nyt on Jo-
han Wilhelm Seppelinin elämäntyön uusi jatkaja, vttären-
poika?

Mikael ei osannut sanoa mitään, mutta isäiti huomautti,
että saa nähdä nyt, miten osat järjestetään. Meidän Mikael
kui koulunsa loppuun ja saa mennä vaikka yliopistoon, jos
lukupäästä riittää. Kyllä pappa on pitänyt huolen kaikesta.

Ruskasilla oli kahvipöytä. Aputyöt Vappu ja Miina kaa-
toivat kahvia kuppeihin. Miina pelkäsi, että läikkyä pöytälii-
malta, ja kun läikkyi, hänen teki mielensä heti rynnätä vieras-
ruokan lövite ruoan luo tunnustamaan, että taas, taas hän
toholoi.

- Ainahan kahvia läikkyi, lohduitti Vappu keittöön puolel-
la käydessä, - ja juokse sen tietää vaikka olisi läikettänyt ruo-
vi! Vappu vielä Miinaa rohkastaakseen matki ruotsinkielisiä
puhetta: vassakuu, vassakuu, taa port, taa too! Pitko hauta-
jaispäivänään kellillä... Mutta "vassakuu" samoi jo Miina-
kin, kun ojensi kuppia.

Kahvipöydällä oli kulloissa hautajaiskorvehtija, soija,
mustaun hopeareunakuisen paperin käärittä ja makeista.
Mustaun paperin oli limattu kiltokkaan tapainen kappu,
jossa luki nautunlause tai jokin muu mielestä: "Herran
tiet ovat tutkimattomat." Kun se on parasta ollut, on se työ
ja väiä ollut." tai "Herra antoi, Herra otti, käitetty olokon
Herran nimessä."

Kymmenvuotias Aini, joka oli matkustanut sukulaissään
hautajaisiin Tampereelta sitä häntä ja sisarustensa kanssa,
valitsi kaunan karamellia ja otti sen, jossa luki: "Katsoka tai-
vaan lintua."

Aini meni ikkunaan. Oli kummallista, että joku asui näin
korkealla ja näin suuressa huoneessa. Ikkunasta näki monien
talojen yli, ja yhtä korkea oli vain talojen takana mäellä koho-
ava palotorni. Palotornin mäki oli tekemällä tehty puistoksi,
ja pienien puuntaimien vieressä oli niiden tukena keppi, johon
puu oli sidottu. Sellaista Aini ei ollut koskaan nähnyt.
Ainin koti oli maalaistalo. Nyt hän oli korkealla kuin lintu.
Kerran hautajaiskorvehtin niin käski, Aini tuijotti taivaalle,
että näkisi lintuja. Kesän viimeiset päiväkyvät siellä kartaile-
vat, ja Aini muistui laula, jona koulussa oli lauletu.

Minä pieni paimentyttö
lentoon en pääsekään.
Tänne, tänne jäää täytyy
syksyyn ja ikävään.

Se sopi hautajaisiin ja mustiin suruharsoihin.



Kukkulan kortteli : kaupungin kaksi vuosisataa. Valokuva: Kaisa Sjövall

Kukkulan korttelin arvo on historiallisen jatkumon esittämisessä ja ajankuvauksessa. Kuvat kertovat teoksessa enemmän arkkitehtuurista kuin teksti. Niistä on helposti tunnistettavissa erityylysuuntia. Teoksesta välittyy kauniisti, millaisia kaupunkitaloja mihinkin aikaan rakennettiin, ja millaiseen aateympäristöön ne syntyivät. 1960-luvulla kortteliin rakennettu elementtitalo nousee sodassa tuhoutuneen rakennuksen paikalle. Toisessa kohtaa kortteliä puretaan vanhaa taloa, mutta teksti itsessään ei käsittele 1960-luvun vanhojen talojen purkuvimmaa. Kirja sisältää paljon tietoa. Korttelin elämää on pysähdytty tarkastelemaan kahdeksana yksittäisenä vuotena kahdensadan vuoden ajanjaksolla. Jokaiseen ajankohtaan liittyy seikkaperäinen ajankuvaus ja sitä seuraa ihmisten arkielämää valottava fiktiivinen kertomus. Ensimmäinen osa erottuu sarjasta edukseen kokonsa, kuviensa ja sisältönsä ansiosta. Kunhan on ensin selvinnyt teoksen tyrmäävästä koosta.

Uusimmassa osassa, *Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelissa* -kirjassa, on osittain samoja kuvia kuin ensimmäisessä osassa. Etu- ja taka-aukeamien kuvat ovat samat, jotka ensimmäisessä osassa kuvasivat 1880-luvun ja vuosisadan vaihteen tilanteita. Ensimmäisessä osassa kuvat olivat Leena Lummen ja Erkki Mäkiön käsialaa, Tiikerihevosessa kuvat ovat Leena Lummen. Uusimman kirjan ulkoasussa on erilainen vivahte. Kuvat ovat voimakassävyyisiä kirkkaita akvarelleja ilman tarkentavia ääriivivoja. Tekstiä on edelleen paljon. Se on onneksi jaettu useisiin tarinoihin. Kertomus on fiktiota, jonka kautta on tarkoitus tavoittaa kuvaillun ajan tunnelmaa. Loppuosan selitykset toimivat viitteiden tavoin, mutta tekstissä niitä ei ole mainittu. Viitteitä lukiessa täytyy siis selata kirjaa taakse päin, jos haluaa tavoittaa sen sivun, johon lisätieto viittaa. Selitykset voi lukea myös erikseen yhtenäisenä tietopakettina. Tiedot jäävät siten jokseenkin sirpalemaisiksi. Arkkitehtuuriaiheista tietoutta on vähemmän kuin ensimmäisessä osassa. Tiedonjyvät on ripoteltu selityksien joukkoon yksittäisiksi faktoiksi. Esimerkiksi uusrenessanssi tulee nimettyä, samoin kuin 1800-luvun lopun sisustus esiteltyä. Arkkitehtuurin historian jatkumo ei tietoiskuista välity, kuten ei sekään, miksi johonkin aikaan tehtiin tietynlaisia rakennuksia. Rakennusten esittely jää kuvailun tasolle.



Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Kukkulan kortteli -sarja on tiedekustantamona tunnetun Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran monikymmenvuotinen lastenkulttuurityö, joka hakee pohjoismaisessakin mittakaavassa vertaistaan.⁶³ Sen kunnianhimoisena tavoitteena on luoda kuva Helsingin historiasta, ja eri vuosikymmenistä sen asukkaiden näkökulmasta. Tavoite on hieno, ja siihen on tartuttu hämmästyttävän laaja lopputulos silmällä pitäen.

Arkkitehtuuri näyttäytyy kirjoissa luonnollisena jatkumona. Rakennukset esitetään osana kokonaisuutta, eikä yhtäkään aseteta erityiseen valokeilaan. Kirjoissa on haluttu hallita laajoja kokonaisuuksia, jolloin asia jää väkisin osittain pintapuoliseksi hengästyttäväksi vyörytykseksi.

Kirjojen perussanoma on, että ihmiset elävät aina omissa ajassaan, joka on tietynlainen. Tämä aikaan sidottu todellisuus muokkaa ihmistä ja sitä kautta rakennettua ympäristöä.

Kasvatusnäkemys, jonka mukaan elämme jossain yhteisessä todellisuudessa, on kuitenkin

⁶³ Heikkilä-Haltonen 2011, elektr. 31.10.2011

harhaanjohtava.⁶⁴ Ajatuksena se on houkutteleva siinä mielessä, että se auttaisi luomaan helposti ymmärrettävän kokonaisuuden esimerkiksi jostain ajanjaksosta. Tällaista oli elämä vuonna se ja se antavat kuitenkin liian yksinkertaisen kuvan todellisuudesta. Yksittäisiä totuuksia voidaan tavoittaa, mutta yleistykset ovat vaarallisia. Tämä on mielenkiintoista faktion perusolemuksen kannalta. Ottaako lapsikuulija historialliseen viitekehykseen sidotut kertomukset ehdottomina totuuksina?

Kenelle?

Kirjojen suuri tekstimäärä hämmästyttää. Kirjojen haltuun otto tuntuu äkkiseltään uuvuttavalta. Aivan pienelle lapselle tekstiä on liikaa. Isompi lapsi saattaisi olla sisällöstä jo kiinnostunut, mutta aikuinen lukee lapselle -asetelma voi olla jo tekstejä hyvin hallitsevalle ohi menneyttä aikaa. *Tiikerihevon* toimii aikuisen lukemana kirjana, koska sen tarinat ovat erillisiä. Ensimmäisen osan konsepti on hämmentävämpi. Kirja on samalla tietokirja, jonka tiedän oman kokemukseni perusteella taidehistorian professori emerita Riitta Nikulan hyväksyneen tieteelliseksi lähteeksi. Toisaalta kirja pyrkii kuvakirjamaiseen ulkoasuun, joskin sen kuvat jäävät useimmilla aukeamilla tekstin puristuksiin. Joka tapauksessa kirja ei mahdu järkevästi minkäänlaiseen kirjahyllyyn. Helmetin kirjastoissa sitä näyttää kuitenkin olevan joitain kappaleita saatavilla.

4.3. Lasten tietokirjat faktatiedon airuina

Seuraavat kirjat ovat lasten tietokirjoja ja eroavat faktioista sillä perusteella, että niissä ei ole mukana sepitteellistä ainesta. Lasten tietokirjat ilmestyvät usein sarjoina, ja niitä on kritisoitu sirpalemaisiksi. Tämä pätee erityisesti käänöskirjallisuuteen, jotka valmistetaan yhteispainatuksena ja myydään useaan eri maahan.⁶⁵ Suomalaisissa esimerkkikirjoissani tätä ongelmaa ei ole. Pienellä kulttuurialueellamme soisi julkaistavan enemmän juuri suomalaisille lapsille suunnattuja arkkitehtuuriaiheisia tietokirjoja. Lasten tietokirjat kehittyivät voimakkaasti 1970-luvulla, kun peruskoulun opetuksessa alettiin kaivata uudenlaista oheismateriaalia.⁶⁶

⁶⁴ Räsänen 2008, 36.

⁶⁵ Heinimaa 2001, 149.

⁶⁶ Suvilehto 2004, 41,

4.3.1. Finnilä, Anna - Osipow, Penni 2001. Oma Helsinki-kirjani : Helsingin historian, arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristöjen käsikirja lapsille. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.



Oma Helsinki-kirjani. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miten?

Nimensä perusteella kirja kertoo Helsingistä. Käytännössä kirja kertoo pääkaupungin paraatikeskustasta. Käsikirjassa ei juurikaan käsitellä lapsilukijan omaa Helsinkiä. Siinä missä taidehistorian traditio on nostanut valokeilaan tietyt merkkiteokset, *Oma Helsinki-kirjani* tekee saman Helsingin rakennuksille. En usko, että lukija kokee Helsingin ikoniset merkkirakennukset omikseen. Kirja noudattelee perinteisen tietokirjan muotoa, jossa tietoa annetaan pääasiassa ylhäältä käsin. Se etenee johdonmukaisesti käsitellen Helsingin historiaa, asemakaavaa, rakennustyyliä ja helsinkiläisiä. Asemakaavan mukaan ottaminen on hyvä ratkaisu, koska aihe lienee suurimmalle osalle lapsia tuntematon. Asia on esitetty selkeästi. Yksityiskohdat, kuten "*Helsinki sai ensimmäisen ruutuasemakaavansa vuonna 1960*", sirpaloittavat kuitenkin kokonaisuutta. Klassisten pylväsjärjestelmien esittely lämmittää taidehistorioitsijan sydäntä. Kirjassa ei ole kuitenkaan jostain syystä lähdetty liikkeelle lapsen omasta kokemusmaailmasta vaan siitä, mitä aikuisten mielestä lasten tulee oppia. Teksti on helppoa, ja siinä on hyvin ajateltu lapsilukijaa. Se alkaa lukijaystävällisesti häntä puhutellen: "*Oletko ajatellut, miksi Helsinki*

näyttää siltä, miltä se näyttää?" Mielenkiintoinen alkukysymys jää kuitenkin lopulta ilman suoraa vastausta. Helsinki on sellainen kuin se on. Esipuhe päättyy sanoihin "*Toivon, että kirja innostaa sinua tutkimaan ympäristöäsi hienoja kokonaisuuksia ja jännittäviä yksityiskohtia, kun olet kävelyllä Helsingissä.*" Tämä on kannatettava ajatus. Kirja olisi toiminut paremmin, jos sen nimi olisi viitannut keskustan arvotakennuksiin. Vaikka kirjassa puhutaankin Helsingin metsä-, maanviljelys- ja saaristomaisemista, ydinkeskusta on silti sen pääosassa.

Kuvituksena kirjassa on Helsingin kaupunginmuseon arkiston valokuvia ja Penni Osipowin pieniä, usein irrallisilta tuntuvia akvarelleja. Kaikki kuvat kuvaavat rakennuskohteita tai niiden yksityiskohtia. Mukana on pari kuvaa leikkivistä lapsista. Kuvat kuvittavat siis tekstiä antamatta niihin uusia näkökulmia, sisältöjä tai uutta tietoa. Kartat, joita on esitetty sekä piirroksin että valokuvin, kertovat perinteisellä tavalla sen, mihin esitellyt kohteet sijoittuvat. Kartat esittävät pääsääntöisesti aivan Helsingin ydinkeskustaa, jossa harva ihminen itse asiassa asuu. Osipowin kuvitus puhuttelisi enemmän kuvakirjana alle kouluikäisiä. Kirjan pieni koko ja väljä taitto tekevät siitä helposti lähestyttävän. Räikeän keltaiset väripinnat sivuja jakamassa ja pienet ja usein mustavalkoiset kuvat saavat kuitenkin aikaan sen, että kirja tuntuu auttamattomasti vanhentuneelta. Esimerkiksi Pohjanmaan museon julkaisu *Millainen Vaasa arkkitehtuuriltaan oli & on?* vuodelta 2013 on ulkoasultaan raikas ja kiinnostava. Sen sävy maailma on harmonisen taitettu, ja kuvien tunnelma rauhallinen. Värejä on hillitysti, mutta juuri sen ansiosta vanhojen käsin piirrettyjen asemakaavojen hienous nousee kauniisti esille. Sen sisältö on lukijaa aktivoiva.



Oma Helsinki-kirjani. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

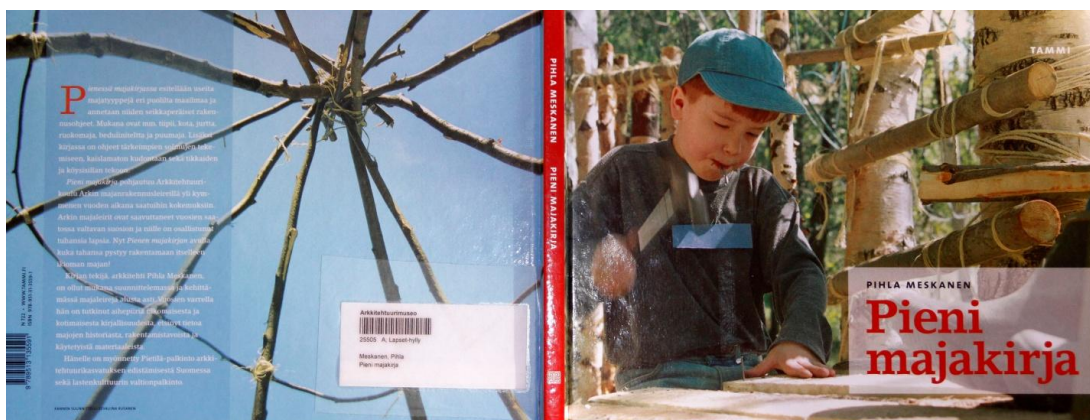
Helsingin kaupunginmuseon perustehtäviin kuuluu jakaa tietoa kaupungista. Opas on luonnollinen osa museon julkaisutoimintaa. Ajatuksena kirja on hieno, mutta toteutus jää lapsilukijan aktivoimisessa ja mielenkiinnon herättämisessä puolitiehen. Kirjasta pitäisi ottaa uusintapainos, jossa kuvitus uusittaisiin, ja tekstiin lisättäisiin paljon enemmän lapsia aktivoivia tehtäviä ja kysymyksiä. Huomiota pitäisi laajentaa myös asuinalueiden ja lähiöiden suuntaan.

Kirjaa lukiessa ei voi välttyä ajatukselta, että sen taustalla vaikuttava oppimiskäsitys on lähinnä behavioristis-formalistinen. Behavioristisessa oppimismallissa oppiminen ymmärretään opettajan käsite- ja arvomaailman omaksumiseksi.⁶⁷ Tässä tapauksessa opettaja korvautuu kirjalla. Nykyinen kasvatuskeskustelu kuitenkin hylkää behavioristiset mallit.⁶⁸ Kirjan sävy on toteava. Olisi ollut kiinnostavaa, jos kirjassa olisi kannustettu lukijaa vaikka vertaamaan omaa pihapiiriä ja taloyhtiötä keskustan paraatirakennuksiin. Näin lukija olisi voinut muodostaa jonkinlaisen henkilökohtaisen suhteen niihin. Kirjan arkkitehtuurikäsitys on etäinen ja historiaa kunnioittava.

Kenelle?

Kirja on kirjoittajan mukaan suunnattu lapsille. Tulkitsen kirjan sisällön perusteella, että tämä tarkoittaa alakouluikäisiä lapsia. Kirjaa voidaan lukea aikuinen lapselle –periaatteella, mutta kirjan luonteen puolesta se sopii myös lapselle itselleen luettavaksi. Kuvien vähyys ja pienuus vaikuttaa siihen, että kirja ei vertaudu kuvakirjoihin.

4.3.2. Meskanen, Pihla 2006. *Pieni majakirja*. Helsinki: Tammi.



Pieni majakirja. Valokuva: Kaisa Sjövall

⁶⁷ Räsänen 2008, 38.

⁶⁸ Ibid.

Miten?

Pieni majakirja esittelee yhdeksän eri majatyyppeä. Jokaisen kohdalla aluksi kerrotaan kunkin majatyypin historiasta, käyttötarkoituksesta ja ominaispiirteistä. Kirja tarjoaa uutta ja kiinnostavaa tietoa, johon ei törmää muualla. Majatyypien esittelyt luovat kattavaa kuvaa siirreltävästä ja anonyymista arkkitehtuurista, jonka voi ajatella sijoittuvan arkkitehtuurin mielenkiintoiseen marginaaliin. Majat ovat tuttuja kaikille lapsille. Kukapa ei olisi tehnyt kotiinsa majaa asettelemalla tyynyjä ja päiväpeittoja majan muotoon. Kirja tarjoaa herkullisen mahdollisuuden laajentaa majanrakennustaitoja ulkoilmaan. Majatyypien moninaisuus ja rikas historia sitovat lasten majanrakennusinnostuksen osaksi laajaa ja arvokasta perinnettä.

Esipuheessaan Pihla Meskanen kirjoittaa, että *Pieni majakirja* perustuu Arkkitehtuurikoulu Arkin majanrakennusleireillä yli kymmenen vuoden aikana saatuihin kokemuksiin. Majaleirien ideana on alusta alkaen ollut tutustua todellisiin, eri kulttuurien kehittämiin majoihin. Pihla Meskanen puhuu myös siitä, miten majojen ulkomuoto heijastaa käyttäjiensä elämäntapojen, sosiaalisia tapoja, uskomuksia, käyttäytymistä, yhteisön sosiaalista rakennetta ja elämäntapoja. Siten eri majatyypit saavat oman luonteenkuvauksensa, eikä niiden olemassaolo perustu pelkkään toteamukseen.

Esittelyn jälkeen jokaisesta majatyypistä luetellaan tarvikkeet, jotka sen rakentamiseen tarvitaan. Sitten tulevat sekä kirjalliset, että kuvalliset ohjeet. Kirja on helposti lähestyttävä, ja ohjeet ovat tarpeeksi yksinkertaisia. Piirrosohjeiden Hemulia muistuttava rakentajatyyppe herättää lievää ihmetystä. Jokaisesta majatyypistä on myös koko sivun kuva, jossa näkyy valmis maja. Kuvat on otettu Arkin majanrakennusleirillä. Kirjassa esitellään myös työkaluja ja tarvikkeita, tarvittavia solmuja, kaislamaton kudontaa, ja tikkaiden ja köysisillan tekemistä. Kirjan taitto on selkeä ja rauhallinen. Valokuvat ovat kokosivun kuvia, joissa kohteet pääsevät hyvin oikeuksiinsa.



Pieni majakirja. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Pieni majakirja on tarpeellinen opaskirja. Se on ainutlaatuinen lajissaan suomalaisilla kirjamarkkinoilla. Meskanen on tehnyt Alfred Kordelinin säätiön, Taiteen keskustoimikunnan ja Valtion rakennustaidetoimikunnan avustamina tärkeän kulttuurityön tehdessään majanrakennusleirien sisällön ja niihin vaikuttaneiden ammattilaisten työn kaikille saatavissa olevaan muotoon. Lopputulos on johdannossa pohtimani ajatuksen mukainen, eli helposti saatavissa oleva kirja, joka tekee tiedosta näkyvää. Kirja toimii hyvänä apuna esimerkiksi kesälomaprojektin alulle panemisessa. Kirjasta puuttuu lumimaja tai iglu ilmeisesti siksi, että majanrakennusleirit on pidetty kesäisin.

Pienen majakirjan oppimiskäsitys perustuu tiedonkäsittelyä painottavaan, konstruktivistiseen oppimisenäkemykseen.⁶⁹ Kirjan perusajatuksena on, että lapset oppivat monia käytännön asioita itse majoja rakennellessaan. Tietopohja antaa toiminnalle syvyyttä ja merkityksiä. Kirjasta välittyy vahvasti lapsen kokemusmaailman ja tekemällä oppimisen arvostus. Valokuvat kertovat tiettyjen lasten käten työn tulokset, ja kirjaa apuna käyttävä rakentelija voikin vertailla omaa tulostaan niihin. Kirjan kuvat on otettu majanrakennusleirillä, ja parasta onkin, jos majansa voi jakaa jonkun kanssa. Kirja kannustaakin yhteisöllisyyteen, yhteistyöhön, jakamiseen ja kollektiiviseen tiedon tuottamiseen.

Arkkitehtuurista kirja antaa sellaisen kuvan, että se on helposti lähestyttävää, muokattavaa ja saavutettavaa. Arkkitehtuuri lähtee ihmisen tarpeesta, eikä se tarvitse olla kooltaan

⁶⁹ Räsänen 2008, 38.

mahtipontista. Voi kuitenkin olla, että lapsilukija ei osaa suoraan yhdistää arkkitehtuuria ja majanrakennusta, koska niitä ei kirjassa sanallisesti yhdistetä.

Kenelle?

Kirjassa on ohjeet monenlaiseen majatyyppiin. Jokainen voi valita sopivimman mallin riippuen asuinpaikasta ja saatavilla olevista materiaaleista. Maatilalta löytyy rakennusmateriaaleiksi olkitai heinäpaaleja, ja meren ja järvien rannoilta järviruokoa. Meskanen kirjoittaa esipuheessa toivovansa, että yhä useampi lapsi, nuori tai aikuinen inspiroituu kokeilemaan majanrakennusta kirjan avulla. Suurin osa majatyypeistä näyttää sen verran vaativilta ja suuritöisiltä, että rakentamisessa tarvitaan aikuisen apua.

4.4. Monimuotoiset lastenkirjat

Niklas Bengtsson on kirjassaan *Kummat kirjat : Lastenkirjan muodon ja kuvituksen historiaa* tutkinut ja määritellyt kirjoja, jotka eivät istu käsityksemme perinteisestä kirjasta. Joukossa on muun muassa palapelikirjoja, irtokorttikirjoja, värityskirjoja, kuvasalkkuja ja pelikortteja. Bengtssonin nimittää näitä monimuotoisiksi lastenkirjoiksi.⁷⁰ Hän näyttää mallia, että käsityksen kirjasta ei tarvitse olla kaavamainen ja suppea.

4.4.1. Grönlund, Hannele 2003. *Aineeton tila : matkaopas*. Näyttelyluettelo, Helsinki: Suomen Rakennustaiteen museo. [retkilaatikko]



*Aineeton
tila :
matkaopas.*

Valokuva:
Kaisa Sjövall

⁷⁰ Bengtsson 2014, 5.

Miten?

Aineeton tila : matkaopas on Hannele Grönlundin käsialaa, ja se liittyi Aineeton tila -näyttelyyn, joka oli Suomen rakennustaiteen museossa (nyk. Arkkitehtuurimuseo) 15.1.-30.3.2003.

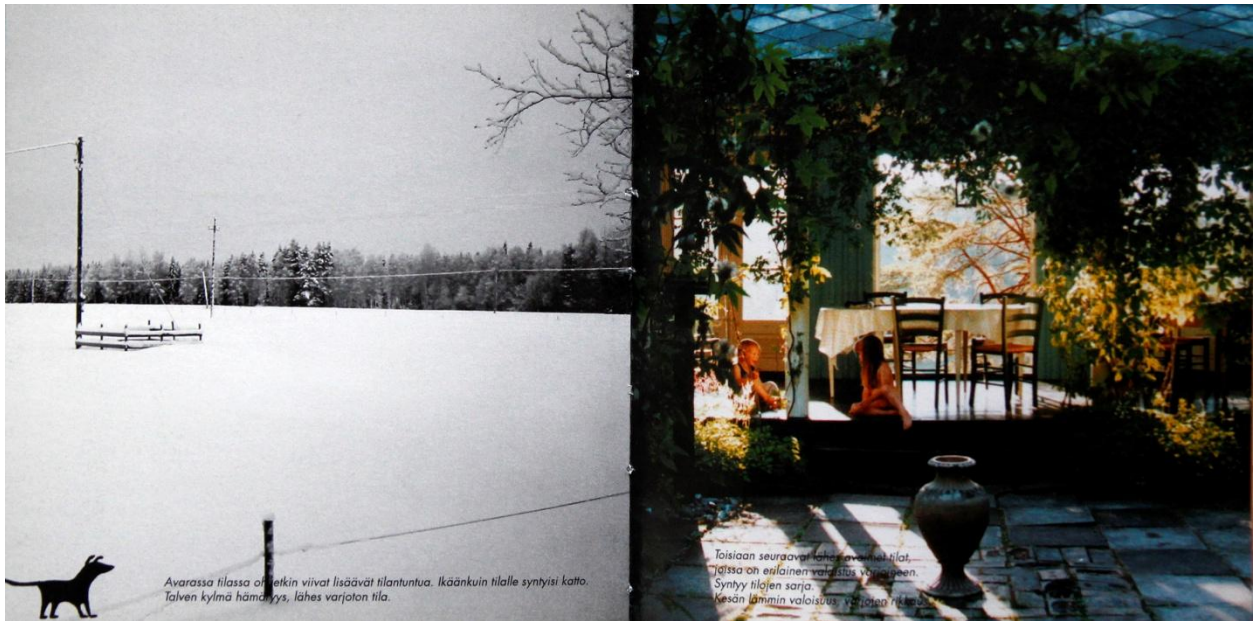
Aineettoman tilan matkaopas koostuu keltaisesta kirjasesta, kartonkikortista sekä pahvilaatikosta, jossa on sisältönä erilaisia tilan aistimiseen tarkoitettuja apuvälineitä. Näitä ovat pumpuli, villa, naru, styroxpallerot, kotilo, lehtiruoti, kuplamuovi ja hamppu. Se on kokonaisuus, johon sisältyy ajatuksia herättelevä vihkonen, ohjeita antava kortti ja pahvirasia, kokemuksellisine osasineen. Kortti antaa seuraavanlaisia ohjeita: *Tunnustele aineetonta tilaa. Retkilaatikkoon on pakattu pieniä tavaroita matkaa varten. Hiukan ehdotuksia: tee langalla kuvioita ja tutki niiden varjoja. Kevyet esineet leijailevat, niihin saa vauhtia puhaltamalla. Tee valon avulla varjoteatteria laatikon esineillä. Kuuluuko simpukasta valtameren kohinaa? Valaise tyhjää laatikkoa pöytälampullasi sivusuunnasta ja ajattele olevasi hyvin pieni. Laatikko muuttuu tilaksi, jonka huoneisiin lankeaa valoa ovista ja ikkunoista. Millaisia ääniä saat aikaiseksi esineillä?*

Aineeton tila : matkaopas on sisällöltään filosofinen ja runollinen, mutta samalla helposti lähestyttävä ja ymmärrettävä. Se herättää lukijaansa pohtimaan ja havainnoimaan ympäristöään yksinkertaisin, mutta herättävin kysymyksin. Grönlund kirjoittaa tilan olemuksesta, siitä miten tila on tyhjää, mutta samalla täynnä aineettomia ja näkymättömiä asioita, jotka voi nähdä, tuntea, kuulla, haistaa tai muistaa. Tilan rajat ja muoto syntyvät useimmiten aineesta. Tilan neljäs ulottuvuus on aika. Aika ei ole ainetta. Tilassa on muitakin aineettomia ulottuvuuksia.⁷¹ Kirjasen pääosassa ovat kuvat. Kuvien yhteydessä on lyhyitä kysymyksiä tai ajatelmia, jotka johdattavat lukijan eksistentiaalisten kysymysten äärelle. Arkkitehtuurissa on pitkälti kysymys juuri ihmisen tavoista olla tässä maailmassa. *Aineeton tila : matkaopas* kertoo käsittelemistä kirjoista suorimmin arkkitehtuurikasvatuksen peruskäsitteistä.

Kokonaisuus ei anna valmiita vastauksia, mikä on yksi sen hienouksista. Se kehottaa lähtemään henkilökohtaiselle tutkimusmatkalle. Matka on metafora, joka kattaa koko elämän, sen kokemisen ja aistimisen. Juhani Pallasmaa kirjoittaa arvoituksellisuuden, etsimisen ja salaperäisyyden merkityksestä lapsille. Pallasmaa muisteli oman lapsuuden kotinsa arvoituksellista vinttiä, joka ruokki hänen mielikuvitustaan. Se synnytti hänelle mielikuvia menneistä ajoista ja ihmisistä. Pallasmaa toteaaakin, että kaikki ei saa olla yhdellä kertaa

⁷¹ Grönlund 2003.

nähtävissä tai itsestään selvästi tajuttavissa.⁷² Virikkeen saatuaan lukija voi alkaa havainnoida rakennettua ympäristöä herkäät tuntosarvet koholla aivan uudella tavalla.



Aineeton tila : matkaopas. Valokuva: Kaisa Sjövall

Miksi?

Aineettoman tilan matkaopas täyttää sitä aukkoa, jonka olemassaoloa tutkielmassani hahmotan. Arkkitehtuurin ymmärtäminen liittyy vahvasti henkilökohtaiseen kokemukseen. Tällainen erilaisella lähestymistavalla varustettu kokonaisuus antaa lähtökohtaisesti lukijalle osuvia vihjeitä siitä, miten arkkitehtuuria voi ja kannattaa lähteä lähestymään. Tilakokemukselle on hyvä ensin virittäytyä, ja siirtyä sitten rakennukseen, jossa sen aistimista voi jatkaa. Grönlund nostaa arkkitehtuurin kokemisen piiriin hienovaraisia nyansseja, joita matti ja maija meikäläinen ei välttämättä siihen osaisi yhdistää. Millaisia mielen tiloja rakennukset synnyttävät?

Arkkitehtuuria on vaikeaa esittää medioiden avulla. Parasta on aina päästä paikan päälle rakennusta kokemaan ja aistimaan. Paras yritys tavoittaa arkkitehtuurin tunnelmaa on kohteen kuvailu tai kokemisen keinojen esittelemine. Huomion kiinnittäminen arkkitehtuurin kontekstissa mielekkäisiin detaljeihin edellyttää perehdyttämistä. Koska *Aineeton tila* -

⁷² Pallasmaa 2006, 253.

matkaopas ei keskity esittelemään tiettyjä rakennuksia, se on viisaasti lähtenyt aistikokemusten tielle.



Aineeton tila : matkaopas [retkilaatikko]. Valokuva: Kaisa Sjövall

Kenelle?

Kokonaisuus soveltuu lapsille siitä iästä ylöspäin, jossa kaikki ei enää mene lapsen suuhun. Kokonaisuudessa ei oikeastaan ole muuta vikaa kuin se, että se on vaikeasti saavutettavissa. Kirjastojen kokoelmissa sitä ei ole, ja Arkkitehtuurimuseon kirjastossakin se on Fennica-kokoelmassa sen haavoittuvuuden vuoksi. *Aineeton tila -matkaopas* viitoittaa kuitenkin tietä omalle haaveelleni arkkitehtuuriaiheisesta lastenkirjasta. Kokonaisuuden *Matkaopas*-kirjanen toimii myös erillisenä osana ilman kokemuksellista osaa. Se voisi sisältönsä puolesta hyvin olla myös kirjaston hyllyssä. Koska sen ulkoasuun (koko 15 x 15 cm, paksuus 0,5 cm) on vaikuttanut sen olemassaolo osana kokemuslaatikkoa, käytännössä sen elämä kirjaston kirjana voisi olla haasteellista.

5. Pohdinta

1970-luvun aateilmasto oli tiedostava ja kantaaottava. Ajalle oli leimallista lähiöiden rakentaminen ja voimakas kaupungistuminen. Ympäristökasvatus, johon arkkitehtuurikasvatus joissain lastenkirjoissa sulautui, otti voimakkaasti kantaa puhtaan luonnon puolesta ihmisten mielivaltaa vastaan.⁷³ Tarkastelemisani lastenkirjoissa ei ole havaittavissa yhtä voimakasta yhdistävää aatemaailmaa. Aikamme on yksilökeskeistä ja pirstaloitunutta. Tässä ajassa behavioristiseen oppimiskäsitykseen perustuvat lastenkirjat tuntuvat jääneen kehityksessä jälkeen. Televisiosarjoissa ajan muuttuminen näkyy siinä, että vanhat ohjelmat ovat tempoltaan tuskallisen hitaita. Kirjoissa vanhentumisen tunne tulee uuvuttavasta tekstimäärästä ja tiedon antamisessa valmiiksi pureskeltuna. *Aineeton tila : matkaopas* on sisällöltään ajaton.

Jo aineistoa kerätessäni huomasin, että arkkitehtuurin esiintyminen lastenkirjoissa tapahtuu usein huomaamatta tai piilossa. Arkkitehtuuri jää yleensä sanallistamatta. Sen sijaan saatetaan puhua kodista, asumisesta tai rakentamisesta. Lajityypeistä kuvakirjoissa informaatio on voimakkaimmin kuvien varassa. Pieni lapsi saattaa muodostaa mielessään asioista selkeämmän näkemyksen juuri kuvien, ennemmin kuin luetun tekstin avulla. Kuvakirjoissa on hyvin tavoitettu paikan henki. Kuvakirjojen parasta antia on juuri tunnelman luominen kuvien avulla ja kuvista saatava tieto. Kuvakirjoissa kuvittajan rooli korostuu. Niiden koko olemassaolo nojaa visuaaliseen ulkoasuun. Tästä johtuen kuvien tuottamaa tietoa ei saa aliarvioida.

Esimerkkikirjoissa kuvat olivat laadukkaita ja kiinnostavia. *Koiramäessä* ja *Tatu ja Patu Helsingissä* -kirjoissa ulkoasu on hyvin samanhenkinen, vaikka piirrosjälki on molemmissa omanlaisensa ja tunnistettava. Näitä kirjoja yhdisti myös hersyvä huumori. *Ihmetorni* edustaa perinteisempää ja rauhallisempaa kerrontaa, jossa luotetaan suurten yksittäisten kuvien voimaan. Koska *Ihmetornissa* arkkitehtuurin käsitteitä on myös sanallistettu, tema nousi silmiinpistävästi esiin. *Tatu ja Patu Helsingissä* jätti arkkitehtuurin selkeimmin sivuosaan.

Faktioissa tiedon välittämistä on lähestytty kahdella eri tavalla. Toisessa mallissa tieto on eristetty omiin kupliinsa, toisessa taas se on pyritty tuomaan lukijan tietoisuuteen lapsen kokemusmaailmaa lähelle tulevan tarinan kautta. Googlettamisen kulta-aikana sirpalemaisien faktatiedon pudottelu tuntuu turhalta ja merkityksettömältä, eikä erillisiä tietoiskuja tule juuri luettua. Sormella osoittava opettaminen on etäännyttävää. Elämyksellisyys on varmasti

⁷³ Esimerkiksi kirjassa Inari ja Leena Krohn 1970. *Vihreä vallankumous*. Helsinki: Tammi.

hedelmällisempi lähestymistapa. Tarinoissa, joissa totuudenmukainen viitekehys oli tiiviisti sidottu tarinaan, tekstiä oli usein uuvuttavan paljon. Vähemmällä tekstimäärällä olisi tullut hyvin toimeen varsinkin *Kukkulan kortteli* -sarjan kohdalla. Faktioista *Suomen lasten linnakirja* ylsi parhaiten tavoitteeseensa tunnelman luomisessa, linnojen olemuksen kuvaamisessa, konstruktivistisessä otteessaan sekä ajan kuvailussa. Faktioissakin kuvilla oli merkittävä rooli. Kuvien merkitystä ei voi lastenkirjoissa yliarvioida. Ne tuottavat arvokasta tietoa, jota sanoilla ei voi saavuttaa. Erilaiset kuvitustyylit miellyttävät eri ihmisiä, mutta harjaantunut silmä tunnistaa kyllä laadukkaan kuvituksen. Kaikissa esimerkkikirjoissa kuvitus on laadukasta.

Lasten tietokirjoissa kokonaisuus toimi tiukasti rajatuissa aiheissa, kuten *Pienessä majakirjassa*, mutta *Oma Helsinki-kirjani* -teoksessa ongelmaksi muodostuu aiheen laajuus, ja tarve kattaa siitä mahdollisimman suuri osa. Lasten tietokirja on se lastenkirjojen lajityyppi, jonka täytyy voimakkaimmin uudistua ja perustella uudelleen olemassaolonsa. Jos lasten tietokirjojen alkulähteet ovat 1970-luvun koululaitoksen tarpeessa oheismateriaaliin, miten niiden käy tulevaisuudessa, kun opetusmateriaalit ovat kovaa vauhtia menossa kohti sähköistä muotoa? Kehitys viittaa siihen, että tuleville sukupolville ei ole enää itsestäänselvyys, että vakavasti otettava tieto löytyy aina ja vain kovien kansien välistä paperille painettuna. Tiedon äärelle houkutteleva ja herättelevä on vaikeaa, mutta siihen täytyy pyrkiä. Se ei onnistu julistamalla tai saarnaamalla.

Tutkielmani on muotoutunut sen varaan, miten tein aineiston rajaukseni. Joku toinen olisi voinut päätyä toisenlaiseen ratkaisuun. Tässä on sekä tutkielmani heikkous että sen vahvuus. Lähiluvun periaatteiden mukaisesti olen tehnyt mahdollisimman perusteellisen analyysin omista valistuneista näkökulmistani käsin arkkitehtuurikasvatuksen käsitteitä hyödyntäen.

Kirjoista nouseva Helsinki-teema muistuttaa siitä, että arkkitehtuuria täytyy käsitellä myös sellaisten teemojen kautta, jotka eivät ole sidottuja tiettyyn rakennukseen. Nämä arkkitehtuurikasvatuksen perusteemat ovat helposti otettavissa käyttöön, jos niin halutaan. Laadukas arkkitehtuurikasvatus on jotain muuta kuin turistioppaiden listaukset arkkitehtuurinähtävyyksistä. Sen täytyy ottaa huomioon lapsen kokemusmaailma. Mihin asioihin lapset kiinnittävät huomiota? Mitkä asiat ovat heille tärkeitä? Aikuisen kokemusmaailma on rakentunut monimutkaisten havainto- ja käsite-erotteluiden varaan. Varhaislapsuuden

maailmankuva on eriytymättömämpi. Alle kouluikäinen lapsi keskittyy vain yhteen asiaan kerrallaan.⁷⁴ Tämä pitäisi ottaa huomioon myös lastenkirjoissa.

Arkkitehtuurikasvatus itsessään on muovautunut vuosien saatossa. Vuonna 2001 julkaistussa raportissa arkkitehtuurikasvatuksen tavoitteina oli muun muassa auttaa kansalaisia ymmärtämään rakennetun ympäristön laadun merkitystä ihmisen hyvinvoinnille, ymmärtää, että rakennettu ympäristö on kiinteä osa luonnonympäristöä, ja että nykypäivän ympäristö on muodostunut historiallisen kehityksen tuloksena.⁷⁵ Jo kolme vuotta myöhemmin tavoitteiksi listattiin herättäminen näkemään, tiedon antaminen ja vaikuttamiseen innostaminen.⁷⁶ Vuonna 2007 mukaan tulivat paikan, massan, mittasuhteiden, rakenteiden, tilan, ajan, liikkeen, pintojen, materiaalien, värien, valon ja varjon havainnointi ja ymmärtäminen.⁷⁷

Olemme siis kulkemassa nippelitiedon hallitsemisesta kohti oivaltamista ja valistunutta kokemista. Ihmisten hyllyissä ei enää pölyty raskaita tietosanakirjasarjoja, ja kouluopetuksessakin ollaan menossa kohti ilmiöpohjaista oppimista. Johdannossa pohdin sitä, millä keinoilla arkkitehtuuritietoutta kannattaisi lapsille jakaa lastenkirjoissa. Olen tullut siihen tulokseen, että tietoa ei kannata niinkään syöttää tai tyrkyttää, vaan pyrkimyksenä täytyy olla tiedonjanon herättäminen. Jos lapsia halutaan herättää ajattelemaan kirjojen ääressä, se tapahtuu paremmin osallistamalla, kuin faktatietoja tiputtelemalla. Täytyy myöntää, että asiaan liittyy omalla kohdallani tiettyä haikeutta, sekä huolta maailmasta, jossa lasten elämä koostuu pelkästä pelaamisesta. Pelkkä lukeminen ei kuitenkaan riitä pikkulapselle, sillä hän haluaa saada asian koettua myös kehollisesti.⁷⁸ Arkkitehtuurin kokeminen on juuri kehollista kokemista. Kuinka hienoa olisikaan, jos olemuksen arkkitehtuurin käsitteille voisi ensin herkistyä kirjan avulla, ja sen jälkeen lähteä erilaisia rakennuksia tutkimaan ja kokemaan kaikkien aistien avulla. Philip Yenawinen keskustelemisen ja oivaltamisen kautta tapahtuva oppiminen on lähellä kasvatusfilosofi John Deweyn (1859-1952) ideaa kasvatuksen näkemisestä vuorovaikutustilanteena. Jean Rouseaulta on lähtöisin ajatus, että pienen lapsen taito on hänen aistimuksissaan ja elämyksissään. Tämän ajatuksen pohjalta Dewey kehitteli kokemuksellisen

⁷⁴ Salminen 2005, 26.

⁷⁵ Korpelainen - Yanar 2001, 8.

⁷⁶ Korpelainen - Kaukonen - Räsänen 2004, 11.

⁷⁷ Räsänen 2007, passim.

⁷⁸ Heinonen 2001, 202.

oppimisen käsitettä.⁷⁹ Tiedonjanon herättäminen ja keskusteleavuus tulevat hienosti esille *Aineeton tila : matkaopas* -kirjasessa.

Pallasmaata mukailten tuntuu siltä, että on olemassa myös muodon arkkitehtuurikasvatusta ja olemuksen arkkitehtuurikasvatusta. Muodon arkkitehtuurikasvatus keskittyy listaamaan tunnettuja rakennuksia, tyyliuuntia, arkkitehteja sekä muuta ulkokultaiseksi jäävää faktatietoutta. Olemuksen arkkitehtuurikasvatus haluaa jättää ihmiseen pysyvän kipinän katsoa rakennuksia uudella tavalla kaikki aistit avoinna. Suurin osa lastenkirjallisuudesta tuntuu noudattelevan muodon arkkitehtuurikasvatusta. Tästä selkein esimerkki on *Oma Helsinki-kirjani*. Olemuksen arkkitehtuurikasvatusta ja konstruktivistista oppimiskäsitystä edustaa selkeimmin *Aineeton tila : matkaopas, Ihmetorni, Suomen lasten linnakirja ja Pieni majakirja*. Arkkitehtuurikasvatuksen näkökulmasta soisin, että kirjoissa sivuttaisiin vielä selkeämmin olemuksen arkkitehtuuria. Kuten Pallasmaa kauniisti kirjoittaa, "se runollistaa tavanomaisen ja tuo ainutkertaisuuden auran arkipäiväiseen".⁸⁰ Olemuksen arkkitehtuurin käsitteiden hyödyntäminen lastenkirjoissa loistaa suurimmaksi osaksi poissaolollaan. *Aineeton tila : matkaopas* on tästä riemastuttava poikkeus, ja se nousee käsitellyistä kirjoista esiin täysin poikkeavana yksilönä. Aineettoman tilan matkaopas luo mielikuvia, hämmästyttää ja esittää taitavia kysymyksiä. Se on juuri sellainen julkaisu, joka pyrkii herättämään ja opettamaan näkemistä ennemmin kuin kertomaan ja näyttämään. Se on kuin raikas tuulahdus muiden kirjojen keskellä. Kirjasessa ei ole muuta vikaa kuin sen suppeus sekä sen saavuttamattomuus. Se on saatavissa vain Arkkitehtuurimuseon kirjastosta ja Kansalliskirjastosta, ja molemmista vain lukusalikäyttöön.

Mielessäni välkkyvä ja jatkotutkimuksen aiheeksi sopiva unelmieni arkkitehtuuriaiheinen lastenkirja olisi *Aineeton tila : matkaopas* -julkaisun jälkeläinen. Siinä olisi tarina ja samaistuttava päähenkilö, jonka kautta lapsilukija johdateltaisiin matkalle arkkitehtuurin maailmaan. Tuo maailma ei esittäisi pysyviä vastauksia, eikä tekisi lopullisia väittämiä. Sen ensisijainen tehtävä olisi temmata lapsi mukaan, ja saada hänen silmänsä avautumaan rakennetun ympäristön ihmettelylle ja tarkastelemiselle. Siinä olisi ideoita ja ehdotuksia, joiden avulla lukija voisi suorittaa jatkotutkimuksia omassa arkiympäristössään. Siinä olisi ripaus hullunkurista *Liisa Ihmemaassa* -ajattelua, ja tietoa sopivassa suhteessa ja lapsilähtöisesti esiteltynä. Se ei uuvuttaisi

⁷⁹ Heinonen 2001, 202.

⁸⁰ Pallasmaa 2006, 261.

ketään vuosilukujen marssittamisella, vaan johdattelisi ymmärtämään syys-seuraussuhteita, sekä esittämään jatkokysymyksiä. Se antaisi näkymiä siihen, mitä kaikkea arkkitehtuurilla on annettavanaan, ja kuinka upeaa se hienoimmillaan voi olla. Arkkitehtuurille herkistynyt ihminen saattaa tavoittaa jotain Juhani Pallasmaan kokemuksesta: "*Vaikuttavissa arkkitehtuurielämyksissä tila, aine ja aika tuntuvat yhtyvän yhdeksi ulottuvuudeksi, joka läpäisee tajuntamme. Tila saa kokemuksissamme ikään kuin lisääntyneen painovoiman, valon olemus aineellistuu, aika tuntuu pysähtyvän ja tilaa hallitsee hiljaisuus. Samaistamme itsemme tähän paikkaan, tähän tilaan, tähän hetkeen, ja ne tulevat ruumiimme ja tajuntamme osaksi. Paikan elämys kääntää kokemuksen itseemme - se onkin pohjimmiltaan minän kokemusta.*"⁸¹

Tutkimuskysymykseni tiimoilta voi kysyä, miksi kirja? E-kirjat tekevät kovaa vauhtia tuloaan, ja jotkut ennustavat, että kirja fyysisenä esineenä tulee ennen pitkää katoamaan kokonaan. Vastaan osaksi tunnepohjalta. Vaikka tablettitietokoneet, kännykät ja sovellukset tuovat paljon kaivattua sähköistä sisältöä⁸² lasten saataville, kirja on edelleen saatavuutensa, tunnettavuutensa ja helppokäyttöisyytensä ansiosta luonnollinen osa lapsen kokemusmaailmaa sekä pedagogista välineistöä. Ajatus nojaa pitkälti perinteeseen ja jatkumoon, mutta myös kirjaston menestystarinaa. Ihmiset puolustavat raivoisasti lakkautusuhan alla olevia lähikirjastojaan, ja Helsinkiin on juuri päätetty rakentaa uusi uljas keskustakirjasto kaupungin paraatipaikalle, jossa tullaan luomaan uusia malleja kirjastopalveluille. Kunnes toisin todistetaan, kirja on ja pysyy.

⁸¹ Pallasmaa 2006, 248.

⁸² Katso liite 1.

Painetut lähteet

Tutkimusaineistona toimivat lastenkirjat:

Finnilä, Anna – Osipow Penni 2001. *Oma Helsinki-kirjani : Helsingin historian, arkkitehtuurin ja kulttuuriympäristöjen käsikirja lapsille*. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.

Grönlund, Hannele 2003. *Aineeton tila : matkaopas*. Näyttelyluettelo, Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo

Havukainen, Aino – Toivonen, Sami 2012. *Tatu ja Patu Helsingissä*. Helsinki: Otava.

Hämäläinen, Karo – Savolainen, Salla 2011. *Hurraa Helsinki! Ikioma kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kunnas, Mauri 1996. *Mauri Kunnaksen Koiramäki / ...apuna Tarja Kunnas*. Helsinki: Otava.

Larmola, Maija - Larmola, Antti - Lumme, Leena 2010. *Tiikerihevonen ja muita juttuja Kukkulan korttelista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Larmola, Maija - Larmola, Yrjö - Lumme, Leena - Mäkiö, Erkki 1987. *Kukkulan kortteli - kaupungin kaksi vuosisataa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Meskanen, Pihla 2006. *Pieni majakirja*. Helsinki: Tammi.

Mikkanen, Raili - Valojärvi, Laura 2011. *Suomen lasten linnakirja*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Vainio, Pirkko 1997. *Ihmetorni*. Helsinki: Lasten keskus.

Verkkolähteet

Heikkilä-Haluttunen, Päivi 2011. Aikamatkalla Kukkulan korttelissa. Lastenkirjahylly. www-sivu: <http://lastenkirjahylly.blogspot.fi/2011/10/aikamatkalla-kukkulan-korttelissa.html> Luettu 30.3.2015.

Heikkilä_Haluttunen, Päivi 2012. Anni Swan –mitali Raili Mikkaselle. Lastenkirjahylly. www-sivu: <http://lastenkirjahylly.blogspot.fi/2012/06/anni-swan-mitali-raili-mikkaselle.html>
Luettu 7.4.2015

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. www-sivu: www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/. Luettu 14.4.2015.

Muut painetut lähteet:

Bengtsson, Niklas 2014. *Kummat kirjat : lastenkirjan muodon ja kuvituksen historiaa*. [Espoo]: Cultura Oy.

Heinimaa, Elisse 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. *Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Toim. Marja Suojala ja Maija Karjalainen. Helsinki: Lasten keskus, 142 - 163.

Heinonen, Sirkka-Liisa 2001. Sanataide oppimisen ja leikin innoittajana. *Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Toim. Marja Suojala ja Maija Karjalainen. Helsinki: Lasten keskus, 201-214.

Hänninen, Anna 2004. *ARKItehtuuria – yleissivistävän arkkitehtuurikasvatuksen tarkastelua*. Taideteollinen korkeakoulu. Taidekasvatuksen osasto. Lopputyö.

Hänninen, Anna 2007. *Matkalla arkkitehtuurin maahan : lasten arkkitehtuurikasvatuksen työ- ja opaskirja opettajille*. Helsinki: Valtion rakennustaidetoimikunta : taiteen keskustoimikunta.

Jokiniemi, Erkki 2012. *Kuvitettu rakennussanakirja suomi-englanti-suomi = illustrated building dictionary Finnish-English-Finnish*. Erkki Jokiniemi, Nikolas Davies. Helsinki: Rakennustieto.

Kalliala, Marjatta 2012. *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Karasma, Katri – Suvilehto, Pirjo 2014. *Teemallisia kuvakirjoja. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita : Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma.* Karasma, Katri – Suvilehto, Pirjo. Helsinki: BTJ Finland Oy, 32-33.

Knuuttila, Seppo 2010. Tutkimusaineistojen muodostaminen. *Vaeltavat metodit.* Toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo. Joensuu : Suomen kansantietouden tutkijain seura ; Helsinki : Tiedekirja [jakaja], 19-38.

Korpelainen, Heini - Kaukonen, Hille - Räsänen, Jaana 2004. *Arkkitehtuurin ABC : löytöretki rakennettuun ympäristöön.* [Helsinki]: SAFA, Suomen arkkitehtiliitto.

Korpelainen, Heini - Yanar, Anu 2001. *Askeleita arkkitehtuurissa : arkkitehtuurin kansalaiskasvatus Suomessa : raportti.* [Helsinki] : Suomen arkkitehtiliitto, SAFA : Taiteen keskustoimikunta.

Lehtivarjo, Tarja 2007. *Kokea paikkaa, Rajata tilaa : Lapsuuden tilalliset kokemukset lukion opetuskokeilun virittäjinä.* Taideteollinen korkeakoulu.

Meskanen, Pihla - Hummelin, Niina 2010. Arkkitehtuurin taiteen perusopetus teini-iässä. *Taidekasvatuksen Helsinki : Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus.* Toim. Tuulikki Koskinen, Pekka Mustonen ja Reetta Sariola. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 44 - 53.

Nikolajeva, Maria 2000. *Bilderbokens pusselbitar.* Lund: Studentlitteratur

Pallasmaa, Juhani 2006. Ihmisen paikka : Aika, muisti ja hiljaisuus arkkitehtuurikokemuksessa. *Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka.* Toim. Arto Haapala, Martti Honkanen, Veikko Rantala. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press, 243-265.

Pöysä, Jyrki 2010. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. *Vaeltavat metodit.* Toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo. Joensuu : Suomen kansantietouden tutkijain seura ; Helsinki : Tiedekirja [jakaja], 331-360.

Räsänen, Jaana 2010. *Arkkitehtuurin ABC. 2, Peruskäsitteitä.* Helsinki: SAFA, Suomen arkkitehtiliitto.

Räsänen, Marjo 2008. *Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus*. [Helsinki]: Taideteollinen korkeakoulu.

Salminen, Antero 2005. *Pääjalkainen : kuva ja havainto*. Toim. Inkeri Koskinen. [Helsinki]: Taideteollinen korkeakoulu.

Suvilehto, Pirjo 2014. Tietokirja-kuvakirjat. *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita : Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Karasma, Katri - Suvilehto, Pirjo. Helsinki: BTJ Finland Oy, 41 - 46.

Suvilehto, Pirjo 2014a. Kuvakirja lajityyppinä. *Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita : Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma*. Karasma, Katri - Suvilehto, Pirjo. Helsinki: BTJ Finland Oy, 18-21.

von Bonsdorff, Pauline 1991. *Arkkitehtuurin määrittely Suomessa 1940-1989*. Espoo ; Helsinki : Valtion teknillinen tutkimuskeskus, yhdyskunta- ja rakennussuunnittelun laboratorio : Valtion painatuskeskus [jakaja].

Yenawine, Philip 2013. *Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines*. Cambridge, Massachusetts: Harvard Education Press.

Liitteet

Liite 1

Viestini, jonka lähetin Museoliiton ylläpitämälle Museoposti-sähköpostilistalle 27.1.2015:

Tervehdys hyvä museoväki!

Teen kandiditutkielmaa Aalto-yliopiston Taiteen laitokselle. Tutkielmassani kartoitan lapsille suunnattua ja Suomessa julkaistua kirjallisuutta, jossa tehdään arkkitehtuuria ja rakennettua ympäristöä ymmärrettäväksi lapsille. Onko sinun museossasi julkaistu tällaista kirjallisuutta? Olen kiinnostunut myös muista kuin kirjallisista lasten arkkitehtuurikasvatuksellisista oppimispaketeista ja projekteista.

Kaikista vinkeistä kiitollisena,

Kaisa Sjövall

Lista vastauksista, siltä osin kuin ne ovat joitain muita kuin kirjoja. Linkit on luettu huhtikuussa 2015.

11,5 kilometrin mittainen Suomen sydän -kulttuurikuntoilureitti vie aikamatkalle Turun historiaan. Reitillä tutustutaan suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin vaiheisiin sekä Aurajoen ja Turun alueen ympäristön kehitykseen kävelemällä Agricolan, Porthanin ja Runebergin jalanjälkiä. http://turku2011.fi/uutiset/suomen-sydan-vie-aikamtkalle-turun-historiaan_fi

Alvar Aalto -museon tuottama opetusmateriaali: Teija Isohauta: Talo kuin täytekakku (pdf), 9 askelta arkkitehtuuriin: museon perusnäyttelyyn liittyvä arkkitehtuurin havaintomateriaali (pdf-tiedostot: mittakaava, tila, näkymät, symmetria, materiaali arkkitehtuurissa, talo - kaupunki - asemakaava, valo piirtää tilan, vapaa muoto ja maisema arkkitehtuurissa). <http://alvaraalto.fi/opetusmateriaali.htm>

Annantalon taidekeskus ja Aalto-yliopisto toteuttivat yhdessä Keidas-hankkeen vuonna 2012. Keidas - elävä olohuone Annantalon pihalle = Oasen - ett levande vardagsrum på

Annegårdens gårdsplan = Oasis - a "living" room in Annantalo's yard / toim. / red. / ed.:
Jenni Reuter. [Helsinki]: Aalto-yliopisto, 2013.

Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu LASTUn nettisivut: <http://www.lastu.fi/>

Arkkitehtuurimme vuosikymmenet -opettajan opas ja tehtäväpaketti. Arkkitehtuurimuseo.
http://www.mfa.fi/files/mfa/opetusmateriaali/arkkitehtuurimme_opeopas.pdf

Arkkitehtuurimuseon tuottama Arkkitehtuurimme vuosikymmenet -verkkopeli kertoo
Suomen 1900-luvun arkkitehtuurista ja tyyleistä ajalle tyypillisten rakennusten avulla ja
yleiseen historiaan kytkeytyen. <http://mfa.fi/alkuvalikko>

Arkkitehtuurimuseon lapsille suunnattu verkkosisältö: <http://mfa.fi/lapset>

Arkkitehtuurin tiedotuskeskuksen monipuoliset nettisivut: <http://archinfo.fi/>

Art Nouveau Network -verkosto, jossa Helsingin kaupunginmuseo on mukana. Verkosto on
tuottanut lapsille suunnattuja vihkosia ja online-pelejä. Lasten vihkoset löytyvät pdf-
muodossa verkoston nettisivuilta. [http://www.artnouveau-
net.eu/Network/Actions/Children/tabid/827/language/en-GB/Default.aspx](http://www.artnouveau-net.eu/Network/Actions/Children/tabid/827/language/en-GB/Default.aspx)

C My City! Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa lasten ja nuorten arkkitehtuurikartalle! C
My City -verkkopalvelu kannustaa tutkimaan ja dokumentoimaan kotikaupunkia sekä
pohtimaan sen tulevaisuutta. <http://cmycity.net/index.html>

Daidalos.fi, Teija Isohauta: "Tee itsellesi tilaa" ja "Rakennettu arki" aineisto- ja
oppimateriaalikonaisuudet: <http://www.daidalos.fi/>

Didrichsenin taidemuseon Viljo Revell -opetusmateriaali:
<http://www.didrichsenmuseum.fi/fin/tehtavat.php>

Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon "Mihinä me ollahan" -opetusjulkaisut tehtävineen,
sekä museosta lainattavat arkkitehtuuritehtävät tarjottimina, jotka käsittelevät Seinäjoen,
Ilmajoen ja Lapuan rakennuskohteita. Näyttely Katse tilassa (2012).

Euroopan rakennusperintöpäivien opetusaineisto "Teemajulkaisusarja", jonka kautta pääset tutustumaan erilaisiin rakennettuihin ympäristöihin: Näkymätön kulttuuriympäristö 2014, Eläköön rakennus! 2013, Liikunta- ja urheilu ympäristöt 2012, Kulttuurin reitit 2011, Rakennettu maisema 2010 ja Kunnan- ja kaupungintalot 2009. http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparistopaivat/fi_FI/aineistot/

Halosten Museosäätiö ja Lastenkulttuurikeskus Lastu järjestivät monitaiteellisen Halosta päähän -työpajaprojektin vuonna 2004. <http://www.eemil.fi/halostapaahan/index.html>

Hyvinkään kaupunginmuseo on julkaissut opasvihkosen *Seutu, jolla asun on kotiseutuni Hyvinkää*. Toimitus: Lea Bergström ja Nina Laaksonen. Hyvinkään kaupunginmuseon julkaisuja 3.

Kuntien kulttuurikasvatuksen suunnitelmat koottuna: <http://lastenkulttuuri.fi/index.php/fi/kulttuuripolut/>

Kurikan kulttuuriympäristöohjelma "Rintakylissä ja larvamailla".

Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkin sivuilla www.arkki.net on monipuolisesti tietoa arkkitehtuurikasvatuksesta. Sieltä löytyy esim. alakoulun perusopetuksen opetussuunnitelmaan pohjautuva opetusmateriaali. http://www.arkki.net/tilat_talot_kaupungit/

Lasten kaupunki on Opetus- ja kulttuuriministeriön, Sitran, Suomen Verkkodemokratiaseuran ja Suomen Lasten Parlamentin lasten suunnittelema ja rakentama virtuaalikaupunki. <http://www.lastenkaupunki.fi/>

Opetushallituksen, Museoviraston ja Ympäristöministeriön yhteinen Suomen Tammi -projekti kehitti kulttuuriperintöopetuksen periaatteita, käsitteitä ja käytäntöjä vuosina 1998-2004. http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/kulttuuriperintoopetus/suomen_tamm_i_hanke

Peruskoulujen muotoilukasvatuksen opetuskokonaisuus MUTKU sisältää myös rakennettua ympäristöä koskevia osia, erityisesti osat A1, A2 ja D2:

<http://www.muotoilukasvatus.info/Mutku/>

Playcen (kansainvälinen arkkitehtuurikasvatusyhdistys) työkalupakki:

<http://www.playce.org/index.php?page=aistipakki-kouluille>

Pohjanmaan museo on julkaissut vuonna 2014 vihkosen *Vaasa : koululaisen arkkitehtuuritehtäviä*. Työryhmä: Katarina Andersson, Heidi Hummelstedt, Jenni Niemi. Pohjanmaan museon julkaisuja n:o 45. ISBN 978-952-5057-38-6 ja ISSN 0785-3491. Ruotsiksi julkaisu on nimellä *Vasa : arkitekturuppgifter för skolelever*.

Saranat.fi -kulttuuriympäristö verkossa. Verkkosivusto tarjoaa mahdollisuuden tutustua Keski-Savon rakennusperintöön, arkkitehtuuriin ja kulttuurimaisemiin verkkonäyttelyiden, pelien sekä tehtävä- ja työpajapakettien kautta.

<http://www.saranat.fi/default.asp>

Satakunnan museo ja Rakennuskulttuuritalo Toivo ovat vuonna 2008 julkaisseet kaupunkiopastusvihkosen, jonka tarkoitus on tutustuttaa porilaislapset kotikaupunkiinsa. <http://pori.fi/kulttuuri/satakunnanmuseo/satakunnanmuseo/koulutjapaivakodit/opetuspaketit.html>

Suomen arkkitehtiliitto. <https://www.safa.fi/fin/safa/arkkitehtuurikasvatus/>

Taloista kaupunki - 7 lintutornia Tampereella. Kaikille avoin ja ilmainen verkkopalvelu tarjoaa koululaisille ja rakennetun ympäristön harrastajille mahdollisuuden bongata tamperelaisia taloja, ikkunoita, sisäänkäyntejä, kattomaisemia tai erikoisia yksityiskohtia aivan kuin luontoharrastaja bongaa lintuja tai kasveja.

http://palvelut2.tampere.fi/taloista_kaupunki/login.php?fwd=%Ftaloista_kaupunki%2F

Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut ja Työväenmuseo Werstas ovat tuottaneet yhdessä esiopetukseen ja alakoulun 1.-3. -luokkalaisille suunnatun Finlaysonin tehdasaluetta käsittelevän "Hilma ja pumpulitehdas" -kulttuuriraitin:

http://www.tampere.fi/material/attachments/k/5lijFNDPj/lasten_finlayson_esite_net.pdf

Helsinki oli vuoden designpääkaupunki vuonna 2012 yhteistyössä Espoon, Kauniaisten, Vantaan ja Lahden kanssa. Vuosi tuotti monia arkkitehtuuriinkin liittyviä projekteja.
<http://wdchelsinki2012.fi/>

Liite 2

Muita kuvakirjoja

Isä rakentaa / Riina Kaarla. Helsinki: Tammi 2007.

Karkausyön ratikkamatka : lastenkirja Helsingistä / [teksti:] Annina Holmberg, [kuvat:] Virpi Talvitie. Helsinki: WSOY 2010.

Maunon kaupunki / katri Tapola; kuvittanut Kristiina Louhi. Helsinki: Tammi 2008.

Otto-nallen leikkimökki / Kirsi Lappalainen; kuvitus Galina Estis. [Tampere]: Satukustannus 1995.

Sika Pariisissa / Julia Vuori. Helsinki: Otava 2000.

Taikurien talo / Mysi Lahtinen [valokuvat: Erkki Helo]. [Espoo:] Weillin + Göös 1983.

Vanhan raatihuoneen Pönthiittinen / Tuula Nikala-Soiha; kuvat: Leena Lumme. [Helsinki]: Lasten oma kirjakerho 1991.

Vanhan Rauman Kirsti / kirjoitti ja kuvitti Annastiina Mäkitalo [pitsit nyplännyt Maija Salonen]. [Otalampi]: Kiinnosteste 2012.

Vihreä vallankumous / Kuvat: Inari Krohn, Teksti: Leena Krohn. Helsinki: Tammi 1970.

Viljamin maja / Aulikki Miettinen. Helsinki. Otava 1998.

Muita faktioita

Jenkkikassi ja muita juttuja Kukkulan korttelista / Maija Larmola, Leena Lumme. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1998.

Kaupungin kesä / [teksti:] Kirsi Hutri; [kuvat:] Tom Björklund. Helsinki: WSOY 2003.

Kesätukka ja muita juttuja Kukkulan korttelista / Maija Larmola, Leena Lumme. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1994.

Kuninkaantie : matka historiasta nykyaikaan / Carlos da Cruz, Janne Haikari. Helsinki: Schildts & Söderströms 2014. (kirja on julkaistu myös ruotsiksi)

Kylä josta löytyi aarre = Byn med den gömda skatten / Karoliina Junno-Huikari & Riina Koivisto; kuvat=bilder: Raisa Rautiainen-Laakso; översättning: Barbara Westman. Vantaa: Vantaan kaupunginmuseo 2014.

Majakat ohoi! / [teksti:] Raili Mikkanen; [kuvat:] Tiina Holmberg. [Helsinki]: Schildt 2009. (kirja on julkaistu myös ruotsiksi)

Monosukka ja muita juttuja Kukkulan korttelista / Maija Larmola, Leena Lumme. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1992.

Reetta ja linnan vangit / Kirsti Ellilä; kuvittanut Kirsi Haapamäki. Hämeenlinna: Karisto 2010.

Tiikerinmetsästäjän koti ja muita tarinoita : lasten museo-opas / Liisa Lauerma; [ulkoasu ja piirrookset: Ismo Rekola]. Helsinki: Edita 2000.

Tämä kirja on raudasta / Leena Ahvonen-Mäkiö, Maria Laukka. [Espoo]: Weilin + Göös [1980].

Muita lasten tietokirjoja

Bongaa Lahti! : Aarnen ja Tenhon kaupunkiopas / [kirjoittajat: Maija-Riitta Kallio, Riitta Niskanen, Ville-Matti Rautjoki, Kari Savolainen, Päivi Siikaniemi]; [tekstin toimitus: Heini Moisio]; [valokuvat: Lahden kaupunginmuseon kuva-arkisto, Lauri Tujula]; [graafinen suunnittelu ja kuvitus: Aleksis Ahjopalo, Eero Aulio, Petri Fills, Outi Kallio, Jarkko Kinnunen, Jutta Kivilompolo, Janne Kuisma, Saana Nyqvist, Meri Qvist, Lauri Toikka, Jalo Toivio, Lauri Tujula]; [julkaisija: Lahden kaupunginmuseo].

Tehdään taidejuttuja! : taidekasvatusta kaikenlaisiin koteihin / [toimittaneet Anne Rossi-Horto, Erja Mehto ja Leila Heimonen; kuvitukset: Jenni Tuominen; valokuvat: Anne Rossi-Horto, Mauri Tahvonen, Riikka Maasilta]. [Helsinki]: Annantalon taidekeskus 2012.

Yhdeksän pientä kotia : arjen historiaa Työväenasuntomuseossa = Nio små hem : vardagens historia i Arbetarostadsmuseet / [kirjoittaja Jere Jäppinen; kuvat: Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto; värikuvat: Juho Nurmi]. [Helsinki] Helsingin kaupunginmuseo 2009.

Muita monimuotoisia lastenkirjoja

Tuntuu tilalta, tuoksuu tiileltä... : tunnustelukirja. Kirjan työryhmä: Hannele Grönlund, Titta Lumio, Marja-Riitta Norri. Näyttelyluettelo, Suomen rakennustaiteen museo 2000.

